

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Kristīne JARVE

**NODOKĻU PIEMĒROŠANA KAPITĀLA
IENĀKUMIEM LATVIJĀ**

Promocijas darba kopsavilkums

Rīga 2010

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Inženierekonomikas un vadības fakultāte
Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūts
Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas
katedra

Kristīne JARVE

Doktora studiju programmas “Vadībzinātne” doktorante
(doktoranta apliecības Nr. 051RID002)

NODOKĻU PIEMĒROŠANA KAPITĀLA IENĀKUMIEM LATVIJĀ

Promocijas darba kopsavilkums

Zinātniskā vadītāja

Dr.oec., profesore

I. GEIPELE

Rīga 2010

UDK indekss 336.226.112.2(474.3) (043.2)
Autorzīme Ja 763 n

Jarve K. Nodokļu piemērošana kapitāla ienākumiem Latvijas Republikā. Promocijas darba kopsavilkums. – R.: RTU, 2010. – 42 lpp.

Iespiests saskaņā ar RTU Inženierekonomikas un vadības fakultātes Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūta Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas katedras 2010. gada 9.februāra sēdes lēmumu, protokols Nr.4

ISBN 978-9934-10-005-5

PROMOCIJAS DARBS

IZVIRZĪTS EKONOMIKAS DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTĒ

Promocijas darbs ekonomikas doktora grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2010. gada 26. Martā pulksten 10.00 Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātē, Meža ielā 1/7, 309. auditorijā.

RECENZENTI

1. Nataļja Lāce, Dr.oec., RTU profesore;
2. Genādijs Gončarovs, Dr. oec., Daugavpils universitātes asoc.profesors;
3. Dr. Viktors van Kommers, Nīderlandes Starptautiskās fiskālās dokumentācijas biroja Valsts konsultāciju departamenta direktors.

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi doto promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē ekonomikas doktora grāda iegūšanai. Promocijas darbs nav iesniegts nevienā citā universitātē zinātniskā grāda iegūšanai.

Kristīne Jarve

2010. gada 9. februārī

Promocijas darbs ir uzrakstīts latviešu valodā, satur ievadu, 3 nodaļas, secinājumus, literatūras sarakstu, 1 pielikumu, 22 attēlus, 19 tabulas, kopā 162 lappuses. Literatūras sarakstā ir 301 nosaukumi.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskajā bibliotēkā.

Atsauksmes par promocijas darbu sūtīt:

Promocijas padomes RTU P-09 sekretāram

Profesoram, Dr.habil.oec. Anatolijam Magidenko

Rīgas Tehniskajā universitātē

Meža ielā 1/7, 417.telpā, Rīga, LV-1048, Latvijā

www.rue.rtu.lv

Fakss: 67089490

DARBA VISPĀRĒJAIS RAKSTUROJUMS

Tēmas aktualitāte

Latvijas ekonomikā šobrīd notiek būtiskas pārmaiņas. No straujas attīstības posma, kas turpinājās līdz 2007. gada vidum, ekonomika ir nonākusi lejupslīdes posmā, jeb recesijā. Jau 2007. gada pēdējā ceturkšņa dati liecina par negatīviem ekonomikas procesiem valstī, kas raksturīgi ar iekšzemes kopprodukta strauju kritumu. 2008. gada un 2009. gada pirmā ceturkšņa rādītāji šos secinājumus tikai apstiprina. Rezultātā radušās virkne problēmu, kas ietekmē tautsaimniecības attīstību, kā piemēram budžeta deficīts, nepietiekami nodokļu ieņēmumi, kreditēšanas samazināšanās. Krīzes ietekme Latvijā tiek pastiprināta ar ārējā sektora izteiktu nesabalansētību, kas izveidojās iepriekšējos straujās izaugsmes gados. Būtiskais privātā patēriņa un investīciju pieaugums, kas notika straujākos tempos nekā kopējā ekonomiskā izaugsme, lielā mērā balstījās uz nozīmīgu ārējā kapitāla ieplūdi caur banku sektoru. Tas noteica maksājumu bilances liela tekošā konta deficīta izveidošanos. Izsīkstot finanšu ieplūdei, notika straujš privātā patēriņa un investīciju samazinājums un būtiskas eksporta korekcijas, kas izpaužas kā preču un pakalpojumu eksporta un importa bilances uzlabošanās vienlaikus ar ekonomisko aktivitāšu kritumu, samazinoties iekšējam pieprasījumam.

Galvenie virzieni minēto samilzušo problēmu risinājumiem var būt pašreizējās nodokļu sistēmas, kas ir radīta 90. gadu sākumā, rūpīga izvērtēšana un atbilstošu izmaiņu ieviešana. Nepieciešams izstrādāt priekšlikumus grozījumiem normatīvajos aktos, kas regulē nodokļu piemērošanu Latvijas Republikā. Šobrīd valstī ir relatīvi neliels nodokļu slogs, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, līdz ar to pastāv iespējas palielināt esošo nodokļu slogu un gūt papildus nodokļu ienākumus budžetā. Pareizi izstrādātas izmaiņas esošajā nodokļu sistēmā varētu veicināt sociālo vienlīdzību un taisnīgumu nodokļu piemērošanā, kā arī palīdzēt pārvarēt samilzušās problēmas – līdzsvarot budžetu, veicināt uzņēmējdarbību un tautsaimniecības vienmērīgu attīstību. Arī Ekonomikas ministrijas darba grupa izstrādātajā pasākumu plānā makroekonomiskās situācijas stabilizācijai 2007.-2009. gadam atzīst, ka pašreizējās nodokļu sistēmas nepilnības ir viens no ekonomikas nesabalansētības cēloņiem. Lielākā problēma saistās ar to, ka ekonomikā liela ienākumu daļa vispār netiek aplikta ar nodokļiem vai arī tie ir nesamērīgi mazi. Tas galvenokārt attiecas uz ienākumiem, kas saistīti ar kapitāla pieaugumu, kur liela loma ir spekulatīvajiem darījumiem. Tas neveicina līdzekļu piesaistīšanu ražojošajās nozarēs. Šī disproporcija parādās arī Latvijas nodokļu sistēmas salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm. Latvijas nodokļu sistēma izceļas ar īpaši zemu kapitāla nodokļu īpatsvaru iekšzemes kopproduktā. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ievākumā nepamatoti maza daļa ir saistīta ar ienākumu gūšanu, kuras avots nav algots darbs. Latvijā šobrīd ir salīdzinoši neliels nodokļu slogs un šobrīd maksājamie nodokļi un to piemērošanas pamatprincipi veicina sabiedrības noslāņošanos un pārticīgākās sabiedrības daļas bagātības pieaugumu. Savukārt Ekonomikas Ministrijas 2009. gada informatīvajā ziņojumā par nodokļu politikas pārskatīšanu ekonomikas stimulēšanai tiek minēts, ka ņemot vērā esošo ekonomisko situāciju, kā arī nepieciešamību līdzsvarot valsts budžeta ieņēmumus un izdevumus, nepieciešams sagatavot alternatīvus priekšlikumus nodokļu normatīvo aktu grozījumiem, kas ietver pasākumus gan budžeta līdzsvarošanai, gan uzņēmējdarbības veicināšanai un ekonomikas sabalansētai attīstībai.

Viens no aktuāliem virzieniem pašreizējās nodokļu sistēmas izmaiņām būtu kapitāla ienākuma aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli Latvijas Republikā, kas varētu papildus dot nepieciešamos nodokļu ienākumus valsts budžetā. Lai nodrošinātu nodokļu piemērošanu kapitāla ienākumiem būtu nepieciešamas izmaiņas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” un tieši ar nodokli aplikamā objekta bāzes paplašināšana, kā arī samazinātas iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes ieviešana. Citu Eiropas Savienības dalībvalstu pieredze rāda, ka lielākai daļai privātpersonu ienākumiem no kapitāla tiek piemēroti nodokļi vai nu iedzīvotāju ienākuma nodokļa veidā vai ar atsevišķa kapitāla ienākuma nodokļa palīdzību.

Arī Latvijas valdība un Finanšu Ministrijas pārstāvji min kapitāla ienākumu iespējamo aplikšanu ar nodokli, un līdz ar to rodas aktuāls jautājums, vai Latvijā būtu nepieciešams ieviest jaunu kapitāla pieauguma nodokli un kādas būtu šī nodokļa sekas. Arī fakts, ka lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu kapitāla ienākumi tiek aplikti ar nodokli, rosina analizēt un izvērtēt šo nodokļa veidu un spriest par tā ieviešanas lietderību pašreizējā situācijā Latvijā. Lai gan jautājums valdībā tiek aplūkots 2010. gada budžeta sagatavošanas ietvaros, trūkst detalizētas informācijas par nodokļa iespējamo ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību, atsevišķām nozarēm, valsts budžetu un iedzīvotāju labklājību. Tāpēc rodas nepieciešamība izvērtēt, vai šāda veida ienākumu būtu nepieciešams aplikēt ar nodokli Latvijā un to, vai valsts budžets gūs papildu ienākumus no šāda nodokļa ieviešanas, salīdzinot ar administratīvajiem izdevumiem, kas radīsies no nepieciešamības veikt šo nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kontroles pasākumus.

Ar kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem saistītie jautājumi Latvijā ir maz pētīti, tāpat arī jautājumi, kas saistīti ar fizisko personu nodokļu piemērošanu un uzskaiti. Daudz plašāk ir pētīta nodokļu piemērošana juridiskajām personām Latvijā, tam pievērsušies tādi zinātnieki kā Benze J., Brūnā I., Daņilāns A., Dziļuma V., Garanča A., Jesemčika A., Kaire L., Kalniņa G., Ludboržs A., Vaivods Dz. un citi autori. Problēmas, kas saistītas ar fizisko personu saimnieciskās darbības uzskaiti un nodokļiem, pēdējos gados ir atspoguļotas dažu autoru atsevišķās analītiskajās un komentāru publikācijās periodiskajos izdevumos: Daina N., Kauliņa G., Kodoliņš A., Leibus I., Lisenoka N., Slise I. u.c. autoru darbos. Minētās problēmas apskatītas vairākos promocijas darbos: M. Jurušs, G. Kauliņa, A. Orehova, I. Leibus u.c.. Tā piemēram, Orehova A. (2001) izstrādājusi promocijas darbu par nodokļu sistēmas izmantošanas iespējām uzņēmējdarbības veicināšanai Latvijā, kurā pētītas arī individuālo uzņēmēju nodokļu problēmas. Leibus I. (2008) izstrādājusi promocijas darbu par individuālās uzņēmējdarbības uzskaites un nodokļu problemātiskajiem aspektiem.

Ārvalstīs pētījumi par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem ir plašāk sastopami. Šādus pētījumus veikuši virkne tādu zinātnieku kā Constantindies, G., Dammon, R., Spatt C., Zhang H., Poterba J., Weisbenner S., Harberger A.C., Bailey M.I., Auerbach, A. J., Ballon P., Beljens R., Bell S., Bentick B. L., Bentley P., Blouin J., Raedy J., Shackelford D., Hail L., Yetman M., Bradford D. F., Chari V.V., Golosov M., Tsyvinski A., Dempsey M., Duorado A. P., Ellis K., Li O., Robinson J., Feldstein M., Slemrod J., Yitzhaki S., Gallmeyer M., Kaniel R., Tompaidis S., Garlappi, L., Naik V., Slive J., Ginsberg A., Kalay A., Kanemoto Y., Milligan K., Mintz J., Wilson T.A., Klein P., Landsman W., Shackelford D., Officer R., Okunev J., Tahir M., Reese W., McIntyre R.S., Siddiqi M. A., Skouras A., Smith R. J.

Nepieciešams izstrādāt tādu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumu, kas paredzētu nodokļa iekasēšanu no visiem aplikamiem iedzīvotāju ienākumiem. Promocijas darba autore izvirza jautājumu, vai aplikēt ar nodokli ienākumus darījumos ar nekustamo īpašumu, uzņēmumu kapitāla daļām, akciju un citu kapitāla aktīvu vērtības pieauguma. Latvijā līdz šim nav bijusi sistemātiska pieeja nodokļu piemērošanai kapitāla ienākumiem, nodokļu sistēma ir novecojusi un tajā nepieciešamas izmaiņas. Kapitāla ienākumi daļēji jau tiek aplikti ar nodokli, tomēr šī sistēma vēl nav izveidota pilnīgi: nav definēti kapitāla ienākumu veidi, nav izstrādāti nosacījumi nodokļu piemērošanai kapitāla ienākumiem, nav noteikta specifiska nodokļa likme, kas piemērojama dažādiem kapitāla ienākumiem, nav izstrādāti nosacījumi nodokļa ieturēšanai un maksāšanai budžetā, kā arī ienākumu deklarēšanai. Tas raksturo promocijas darba *aktualitāti*.

Pētījuma mērķis un uzdevumi

Promocijas darba mērķis ir, izpētot Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi nodokļu piemērošanā kapitāla ienākumiem, izstrādāt sociāli ekonomisko pamatojumu un modeļi nodokļu piemērošanai kapitāla ienākumiem Latvijas apstākļos, noteikt kritērijus un sagatavot priekšlikumus izmaiņām normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākumu nodokļa piemērošanu, ietverot normatīvo bāzi nodokļu piemērošanai kapitāla ienākumiem.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai tiek noteikti šādi *uzdevumi*:

- 1) izpētīt kapitāla ienākumu būtību, veikt šo ienākumu klasifikāciju;
- 2) apkopot un analizēt Eiropas Savienības dalībvalstu praksi kapitāla ienākumu aplikšanā ar nodokļiem;
- 3) izpētīt un izanalizēt tirgus sektorus, uz kuriem attiecas paredzamais kapitāla ienākumu nodoklis;
- 4) noskaidrot nodokļu piemērošanas kapitāla ienākumiem būtiskākās vēstures tendences pasaules valstīs;
- 5) izpētīt kapitāla ienākuma nodokļa būtību, specifiku un tā nozīmi ekonomikā;
- 6) izanalizēt kapitāla ienākuma aplikšanas ar nodokļiem regulējošo normatīvo aktu bāzi pasaulē un Latvijā, noskaidrot iespējamo nodokļa likmi kapitāla ienākumiem Latvijas Republikā;
- 7) noteikt investora izvēli veikt ieguldījumu kapitāla aktīvos ietekmējošos faktoru un to darbības vides;
- 8) atklāt problēmas kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem un izstrādāt priekšlikumus atklāto problēmu novēršanā.

Pētījuma objekts, priekšmets un ierobežojumi

Promocijas darba *pētījumu objekts* ir kapitāla ienākumi.

Pētījumu priekšmets ir nodokļu piemērošana kapitāla ienākumiem, šāda nodokļa ieviešanas sociāli ekonomiskie aspekti un ietekme uz tautsaimniecības attīstību.

Promocijas darba *tēzes*:

1. Autores izstrādātais modelis ir piemērojams un atbilst Latvijas Republikas sociāli ekonomiskai sistēmai kapitāla ienākumu nodokļa ieviešanai un modeļa piemērošana sekmēs ilgspējīgu tautsaimniecības attīstību, sociālo vienlīdzību un mazinās sociālo spriedzi sabiedrībā.
2. Kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem nepieciešams pilnveidot Latvijas Republikas nodokļu normatīvos aktus, izstrādājot atbilstošus grozījumus likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kur paredzētu ar nodokli aplikamā objekta bāzes paplašināšanu un nodokļa samazinātās likmes piemērošanu ienākumiem no kapitāla.

Pētījumu teorētiskais un metodoloģiskais pamats ir dažādi vietējie un ārvalstu zinātniskie pētījumi, teorētiskās atziņas un citi informācijas avoti kā:

- publicētie starptautiskie zinātniskie darbi un pētījumi par nodokļu administrēšanu, nodokļu piemērošanu un Latvijas kapitāla tirgu;
- LR Finanšu ministrijas informācija;
- LR Ekonomikas ministrijas informācija;
- zinātnisko konferenču un semināru materiāli Latvijā un ārzemēs;
- publikācijas masu informācijas līdzekļos, specializētos izdevumos un globālajā tīmeklī;
- promocijas darba autores uzkrātās zināšanas un pieredze, kas iegūta piedaloties dažādās starptautiskās zinātniskās konferencēs un semināros, kā arī komunicējot ar dažādu nozaru (nekustamā īpašuma tirgus, celtniecība, kredītiestādes un citi finanšu pakalpojumu sniedzēji, vairumtirdzniecība, mazumtirdzniecība u.c.) uzņēmumiem un organizācijām gan Latvijā, gan ārvalstīs;
- Latvijas ārvalstu investoru padomes ieteikumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai, kas izstrādāti promocijas darba autores vadītajā Ārvalstu investoru padomes nodokļu jautājumu komitejā;
- cita veida ekonomiskā, statistiskā, juridiskā u.c. informācija.

Promocijas darba izstrādāšanā izmantotas šādas zinātniskajos pētījumos pielietojamās metodes: vēsturiskās pieejas metodes; loģikas metodes; datu un ekonomisko procesu salīdzināšanas metode; ekonomiskās analīzes un sintēzes metodes; indukcijas un dedukcijas metodes; statistiskās analīzes metodes; matemātiskās metodes.

Promocijas darba izstrādes ietvaros tiek noteikti šādi *ierobežojumi un pieņēmumi*:

Pētījumā kā nodokļu maksāšanas subjekts – nodokļu maksātājs – tiek aplūkota fiziskā persona, neaplūkojot juridisko personu, jo kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokli juridiskai personai nav tik aktuāla, turklāt tās gadījumā tas jau tiek nodrošināts ar uzņēmumu ienākuma nodokļa piemērošanu. Analizējot citu valstu pieredzi tiek aplūkotas 27 Eiropas Savienības dalībvalstis, galvenokārt tādēļ, ka Eiropas Savienība veido kopēju tirgu un aktuāls ir nodokļu harmonizācijas jautājums šī tirgus ietvaros.

Pētījuma periods ir no 2001. gada līdz 2009. gadam, t.sk. jautājumos par kapitāla nodokļiem Eiropas Savienībā izmantota informācija sākot no 2004. gada līdz 2008. gadam. Taču, analizējot tendences Latvijas Republikas nekustamā īpašuma tirgū, izmantoti dati, sākot jau no 2001. gada līdz 2009. gada sākumam.

Promocijas darbā netiek risināti grāmatvedības uzskaites un kontēšanas jautājumi. Promocijas darbā netiek apskatīti citi Latvijas Republikā maksājami nodokļi kā tikai iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Promocijas darbā netiek apskatīti bagātības nodokļi un īpašuma nodokļi.

Promocijas darba zinātniskā novitāte

Promocijas darba ietvaros veiktā zinātniskā pētījuma rezultātā izstrādātas šādas nozīmīgākās *zinātniskās novitātes*, kas pamato promocijas darba *zinātnisko nozīmīgumu*:

1. Izvērtējot nodokļu piemērošanas ietekmi kapitāla ienākumiem uz investoru lēmumiem, *izstrādāta investora lēmumu ieguldīt līdzekļus kapitāla aktīvos ietekmējošo faktoru klasifikāciju*. Investora lēmuma pieņemšanas procesa ietekmējošo faktoru identifikācijas un izvērtējuma rezultātā, autore *izstrādājusi investora naudas līdzekļu ieguldīšanas lēmumu ietekmējošo ārējās darbības jeb makro un iekšējās darbības jeb mikro vides shēmu* (2.3. apakšnodaļa).
2. Izstrādāts ieguldījumu veikšanas kapitāla aktīvos informatīvi loģiskais modelis, kurā analizēta investora lēmumu veidošanās sistēma par ieguldījumu veikšanu kapitāla aktīvos, kas sastāv no investoru lēmumus ietekmējošām mikro un makro vidēm. Analizējot šīs darbības vides un faktorus, kas ietekmē investora lēmumu veikt ieguldījumu kapitāla aktīvos, tika konstatēts, ka nodokļi, kas tiek piemēroti ienākumiem no kapitāla ir viens no faktoriem, kas varētu ietekmēt investora lēmumu veikt šādus ieguldījumus (2.3. apakšnodaļa).
3. Vienā analītiskā sistēmā *apkopoti 27 Eiropas Savienības dalībvalstu normatīvo aktu nosacījumi kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem* un pieredze nodokļa praktiskā piemērošanā. *Noteikti un strukturēti dažādās Eiropas Savienības valstīs piemēroto nodokļu veidi un ar nodokli aplikamo ienākumu veidi katrā no šīm valstīm* (3. nodaļa).
4. *Izstrādāts ekonomiskais pamatojums nodokļa piemērošanas kapitāla ienākumiem lietderīgumam*, ņemot vērā dažādu autoru pētījumus par kapitāla ienākuma nodokļa samazināšanas un/vai palielināšanas ietekmi uz tautsaimniecības attīstību. Ņemot vērā šo ekonomisko pamatojumu, tiek noteikts, ka kapitāla ienākumu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli pēc samazinātās likmes veicinās tautsaimniecības attīstību, novērsīs brīvo naudas līdzekļu ieguldīšanu pievienoto vērtību neradošos kapitāla aktīvos un ļaus novirzīt šos līdzekļus ekonomikas attīstību veicinošās nozarēs. Izstrādāts nodokļu piemērošanas kapitāla ienākumiem nepieciešamības pamatojums, ar mērķi ierobežot kapitāla aizplūšanu no Latvijas un veicināt kapitāla ieguldīšanu uzņēmējdarbībā. Izstrādāts nodokļu piemērošanas kapitāla ienākumiem priekšrocību

- un trūkumu uzskatāms apkopojums gan no ienākumu saņēmēja, gan no ienākumu izmaksātāja viedokļa (1.5., 1.8., 1.9. apakšnodaļas).
5. Izmantojot promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātā iegūto informāciju un tās padziļinātās analīzes vērtējumus, *izstrādātas nodokļu piemērošanas metodes un pamatprincipi dažādiem kapitāla ienākumu veidiem* Latvijas Republikā. *Izvērtēta un ieteikta kapitāla ienākumiem piemērojamā nodokļu likme, izstrādāts izvēlētās nodokļa likmes pamatojums* (3.6. apakšnodaļa).
 6. Pamatojoties uz *būtiskāko kapitāla aktīvu apkopojumu un nepieciešamības izvērtējumu piemērot ienākuma nodokļus ienākumam no šiem kapitāla aktīviem, izstrādāts kapitāla ienākumu definējums, traktējums un būtiskāko ar kapitāla ienākumu nodokli saistīto terminu skaidrojums*. Atsevišķi analizējot ienākuma nodokļu piemērošanu kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma darījumiem, kapitāla daļu pārdošanas, antīkiem priekšmetiem u.c. kapitāla aktīviem, *izstrādāti iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas aspekti katram no šiem kapitāla ienākumu veidiem*. Izmantojot promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātā iegūto informāciju un tās padziļinātās analīzes vērtējumus, promocijas darba autore ir *izveidojusi kapitāla ienākumu veidu apkopojumu*. Kapitāla ienākumi tiek sadalīti standarta kapitāla ienākumu veidu uzskaitījumā un paplašinātajā kapitāla ienākumu veidu uzskaitījumā (1.1.apakšnodaļa, 3. nodaļa).
 7. *Atsevišķiem darījumiem atbrīvojumu iespēju izvērtējums no nodokļa piemērošanas, kā arī ar nodokli neapliekamā minimuma katram nodokļu maksātājam ieviešanas izvērtējums pierāda pieņēmumu, ka ar nodokli neapliekamā minimuma ieviešana samazinātu izmaksas, kas saistītas ar nodokļa iekasēšanu un administrāciju* (3. nodaļa).
 8. Dažādu autoru pētījumu par kapitāla ienākuma nodokļa ietekmi uz kapitāla daļu vērtību analīze, apkopojumi un izvērtējumi, *vienkopus apkopotās būtiskākās atziņas promocijas darba autorei ļauj pamatot kapitāla ienākuma nodokļa piemērošanai izvēlēto pētījumu metožu priekšrocības un trūkumus*. Apkopoti un analizēti dažādu autoru pētījumi attiecībā uz kapitāla ienākuma nodokļa ietekmi uz tautsaimniecību. *Atsevišķi izšķirta kapitāla ienākuma nodokļa lietderība tautsaimniecībai, kā arī ierobežojumi, kuri jāizvērtē pirms lēmuma pieņemšanas par kapitāla ienākuma nodokļa piemērošanu ienākumiem no kapitāla*. Dažādu autoru pētījumu rezultātu izvērtējums par uzņēmumu izvēlēto dividenžu izmaksas politiku ietekmi uz uzņēmumu kapitāla daļu vērtību, pamato autore *izstrādāto dažādos uzņēmumos noteiktās dividenžu izmaksu politikas priekšrocību un trūkumu apkopojumu, kā arī piemēroto kapitāla ienākuma nodokļa nozīmību kapitāla daļu vērtības veidošanā* (1.7. apakšnodaļa).
 9. Izstrādāts un pamatots nodokļu normatīvo aktu izmaiņu projekts, kas ievēro kapitāla ienākumu ietekmējošo faktoru savstarpējo mijiedarbību, izslēdzot iespējas atšķirīgi traktēt šāda veida ienākumus, kā arī noteikts vienots nodokļu piemērošanas režīms šiem ienākumiem. Izvērtēta minētā normatīvo aktu izmaiņas projekta ietekme uz tautsaimniecības attīstību (3.7. apakšnodaļa).

Veikto pētījumu *praktisko nozīmi* raksturo šādi aspekti:

- apkopoti 27 Eiropas Savienības valstu normatīvo aktu nosacījumi kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem jomā, šo valstu pieredze šo nodokļu piemērošanā praksē;
- noteiktas investora darījuma izvēli ietekmējošās ekonomiskās faktoru sistēmas darbības vides;
- Atklātas problēmas kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem un izstrādāti priekšlikumi atklāto problēmu novēršanā.

Promocijas darba struktūra

Izvirzītā mērķa sasniegšanai promocijas darbu uzdevumu risinājumu izklāstu pētījuma autore strukturē trīs nodaļās. Darba struktūras izveidē ievērots teorijas un prakses sasaistes veseluma princips.

Pirmajā nodaļā tiek izklāstīt kapitāla ienākumu definējums un raksturojums, aplūkotas nodokļu piemērošanas iespējas kapitāla ienākumiem, novērtēta šī brīža situācija Latvijā par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem. Izvērtēta teorētiskā, tiesiskā un vēsturiskā bāze, veikta Latvijas un ārvalstu autoru pētījumu, kas veltīti nodokļu piemērošanas kapitāla ienākumiem problēmām, apskats un analīze. Pierādīta nodokļu piemērošanas nepieciešamība šī brīža ekonomiskās situācijas apstākļos. Autore sistematizējusi kapitāla ienākumus, kuriem būtu nepieciešams piemērot nodokļus, kā arī noteikusi nodokļu piemērošanas ieviešanas ieinteresētības pamatnosacījumus.

Otrajā nodaļā galvenā uzmanība tiek veltīta iedzīvotāju ienākumu nodokļa slogam attiecībā pret algota darba ienākumiem un iespēja šo slogu samazināt un budžeta ienākumus līdzsvarot, ieviešot nodokli kapitāla ienākumiem. Nodaļā vienlaikus ir apkopoti investoru lēmumus ietekmējošie faktori naudas līdzekļu ieguldīšanai kapitāla aktīvos. Saistībā ar minēto tiek izpētītas un apkopotas investoru ietekmējošas mikro un makro vides. Pētījumā tiek veikts plašs katra investoru ietekmējošo mikro un makro vides faktoru analīze un izvērtējums.

Trešajā nodaļā apkopoti un izvērtēti veiktā pētījuma rezultāti par iespējamu kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem Latvijā. Pētījuma gaitā ir analizēta citu Eiropas Savienības dalībvalstu pieredze piemērojot nodokļus dažādiem ienākumiem no kapitāla. Atsevišķi analizēti un izvērtēti ienākumi no nekustamā īpašuma pārdošanas, ienākumi no uzņēmumu kapitāla daļu un akciju pārdošanas, dividendes, procentu ienākumi, kā arī antīku priekšmetu, mākslas darbu, juvelierizstrādājumu un citu kapitāla aktīvu pārdošanas. Tiek ieteikta un pamatota optimālā nodokļa likme ienākumiem no kapitāla. Promocijas darba autore apkopojusi arī šobrīd (uz 2009. gada 1. novembri) spēkā esošo likumdošanas bāzi, kas attiecas uz privātpersonas gūtajiem kapitāla aktīvu pārdošanas ienākumiem un citiem ienākumiem no kapitāla Latvijas Republikā.

Identificētas un strukturizētas nozīmīgākās iespējamās nodokļu piemērošanas problēmas un novērtētas to risinājumu iespējas, analizēti iespējamie attīstības ceļi un attīstības prognozes.

Ņemot vērā pētījuma rezultātus izstrādāti un pamatoti priekšlikumi izmaiņām likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”.

Darba noslēgumā apkopoti pētījuma rezultātā iegūtie svarīgākie secinājumi un priekšlikumi.

Promocijas darbam noteiktie pētījumu uzdevumi ir atrisināti un mērķis sasniegts.

Pētījumu rezultātu aprobācija un praktiskais pielietojums

Ar pētījuma galvenajām izstrādātnēm iepazīstināts plašs interesantu loks:

- mācību procesā, lasot lekcijas un vadot praktiskās nodarbības, zinātniskās pētniecības darbus, kā arī vadot studiju darbus un diplomprojektus dažādu Rīgas Tehniskās universitātes fakultāšu studentiem;
- piedaloties zinātniskajās un zinātniski metodiskajās konferencēs un semināros Latvijā un ārvalstīs;
- konsultējot dažādu nozaru speciālistus un izstrādājot konkrētus ieteikumus uzņēmējdarbības pilnveidošanai;
- piedaloties Finanšu un Ekonomikas ministriju darba grupās, vadot Ārvalstu Investoru Padomes nodokļu komiteju un izstrādājot konkrētus ieteikumus normatīvo aktu izmaiņām.
- autorei piedaloties likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” grozījumu projekta izstrādāšanā un pamatošanā, tai skaitā arī nodokļa likmes sociāli ekonomiskā pamatojuma izstrādē. Šī pētījuma rezultāti ir veiksmīgi aprobēti piedaloties

Ekonomikas Ministrijas darba grupā „Nodokļu politikas pārskatīšanai ekonomikas stimulēšanai”. Darba grupas sagatavotais informatīvais ziņojums par nodokļu politikas pārskatīšanu ekonomikas stimulēšanai 2009. gada 15. septembrī tika apstiprināts Ministru Kabinetā.

Zinātniskās publikācijas

Pētījumu gaitu un rezultātus atspoguļo publikācijas un ziņojumi starptautiskās zinātniskās konferencēs. Kopējais zinātnisko publikāciju skaits ir 18, tajā skaitā 5 raksti ir publicēti vispārztītos starptautiskajos zinātniski recenzējamos un citos Latvijas Zinātnes padomes atzītos izdevumos:

1. Jarve K., Geipele I. Capital Gains Tax in Latvia and European Union// Economics and Management: Current Issues and Perspectives/ International Scientific Conference. – November 2007. Proceedings. – Lithuania, Siauliai: Siauliai University, Nr.2 (9): Business Administration., 2007. – pp. 91. – 97.; ISSN 1648 – 9098.
2. Jarve K., Geipele I. Taxation of Gains on the Sale of Real Estate and Effect Capital Gains Tax would have on Rural Development in Latvia, Economic Science for Rural Development, Proceedings of the International Scientific Conference. – Jelgava (Latvia), April 2007. - pp. 42. -48.; ISBN 978-9984-39-206-6.
3. Jarve K., Geipele I. Recently Implemented Inflation Combating Measures and their Impact on Rural Development in Latvia, Economic Science for Rural Development, Proceedings of the International Scientific Conference. - Jelgava (Latvia), April 2008. - No.16. – pp. 75. – 82.; ISSN 1691-3078, ISBN 978-9984-9997-0-8
4. Jarve K., Geipele I. Taxation of Gains from sale of stocks of Latvia.// Problems of Development of National Economy and Entrepreneurship: Proceedings of the International Scientific Conference. - Riga, 11. – 13. October 2007. – Riga: RTU Publishing House, 2008. – pp. 45. - 54.; ISBN 978-9984-32-555-2.
5. Jarve K. Development of Clear Taxation System for Stock Option Plans as Prerequisite for Retaining Employees// Towards Knowledge Based Economy& Enterprise Management: Diagnostics, Strategy, Effectiveness/ International Scientific Conference.- April 2007. Conference proceedings. – Riga (Latvia): Disc; ISBN 978-9984-767-6.

Citas publikācijas

Promocijas darba gaitā sagatavoti un publicēti 13 rakstu profesionālajos ekonomikas un uzskaites izdevumos, galvenokārt žurnālā „Latvijas Ekonomists”, kas ir specializēts izdevums grāmatvedības, nodokļu un finanšu jomās. Svarīgākie no tiem:

6. Jarve K. Development of Clear Taxation System for Stock Option Plans as Prerequisite for Retaining Employees// Towards Knowledge Based Economy& Enterprise Management: Diagnostics, Strategy, Effectiveness/ International Scientific Conference.- April 2007. – pp. 217. – 218. ; RTU Publishing House, Riga -2007, ISBN 978-9984-767-6.
7. Jarve K. Nekustamā īpašuma nodoklis. // Latvijas Ekonomists. – 2005. Nr. 06.
8. Jarve K. Nodokļu piemērošana darījumiem ar nekustamo īpašumu. // Latvijas Ekonomists. – 2005. Nr. 07.
9. Jarve K. Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veikšanas kārtība personām, kas pārvietojas Eiropas Savienībā, un personām, kuras nodarbina ārvalstu darba devējs. // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr. 2. - 6. - 9. lpp.
10. Jarve K. Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veikšanas kārtība personām, kas pārvietojas Eiropas Savienībā, un personām, kuras nodarbina ārvalstu darba devējs. // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr. 3. - 11. - 14. lpp.
11. Jarve K. Iespējamā ienākumu no nekustamā īpašuma un akciju pārdošanas aplikšana ar nodokli Latvijā – mīts vai realitāte? // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr.06. - 4. - 9. lpp.

12. Jarve K. Kapitāla ienākuma no nekustamā īpašuma un kapitāla daļu pārdošanas aplikšana ar nodokli Eiropas Savienības dalībvalstīs. // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr.07. - 4. - 10. lpp.
13. Jarve K. Progresīvās iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, to priekšrocības un trūkumi. // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr.09. - 5. - 11. lpp.
14. Jarve K. Nodokļu piemērošana fizisku personu ienākumiem no nekustamā īpašuma iznomāšanas. // Latvijas Ekonomists. – 2006. Nr. 10. - 18. - 25. lpp.
15. Jarve K. Nodokļu un nodevu sistēmas izmaiņas saistībā ar inflācijas samazināšanas plānu. // Latvijas Ekonomists. – 2007. Nr.4. - 11. - 15. lpp.
16. Jarve K. Grozījumi likuma „Par IIN” piemērošanas noteikumos. // Latvijas Ekonomists. – 2007. Nr. 9. - 19. - 20. lpp.
17. Jarve K. Nodokļu piemērošana nekustamā īpašuma apsaimniekotājiem. // Latvijas Ekonomists. – 2007. Nr. 10. - 14. - 19. lpp.
18. Jarve K. Nodokļu piemērošana saimnieciskās darbības veicējiem. // Latvijas Ekonomists. – 2008. Nr. 3. - 34. – 47 .lpp.

Promocijas darba autore, aprobējot sava pētījuma rezultātus, ir līdzautore Tiesu namu aģentūras publicētai grāmatai „Eiropas Savienības tiesību piemērošana”:

1. Jarve K., Eiropas Savienības nodokļu sistēma. // Eiropas Savienības tiesību piemērošana.: Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007. – 231. – 171. lpp., ISBN 998-4790-28-2.
2. Jarve K., Eiropas Savienības nodokļu sistēma.// Eiropas Savienības tiesību piemērošana.: Rokasgrāmata praktizējošiem juristiem. / Otrais papildinātais izdevums. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. – 231. -267. lpp., ISBN 978-9984-790-28-2.
Promocijas darba autore ir līdzautore Latvijas Ekonomista publicētai grāmatai „Eiropas nodokļi Latvijā”:
3. Jarve K., Butane I., Zīrape I., Eiropas nodokļi Latvijā. – Rīga: Latvijas Ekonomists, 2004. – 189. Lpp., ISBN 978-9984-195-834

Promocijas darba rezultāti prezentēti piecās starptautiskajās *zinātniskajās konferencēs*:

1. RTU Inženierekonomikas fakultātes, Kijevas Politehniskā institūta un Starptautisko Tehnisko universitāšu Ekonomisko fakultāšu dekānu Asociācijas rīkotā starptautiskā zinātniskā konference „Towards Knowledge Based Economy & Enterprise Management: Diagnostics, Strategy, Effectiveness”. – Rīga; RTU, 2007. gada 12. - 13. aprīlī.
2. Starptautiska zinātniskā konference „Ekonomikas zinātne lauku attīstībai”. – Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2007. gada 25.-26. aprīlī.
3. 7th Ernestas Galvanauskas International Scientific Conference „Economics and Management: current issues and perspective”. – Lithuania: Universty of Šiauliai, 22nd November 2007.
4. Starptautiska zinātniskā konference „Ekonomikas zinātne lauku attīstībai”. – Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2008. gada 24.-25. aprīlī.
5. RTU 48.starptautiskā zinātniskā konference „Tautsaimniecības un uzņēmējdarbības attīstības problēmas”. – Rīga, Latvija, 2007. gada 11.-13. oktobrī.

Promocijas darba autore ir piedalījies vairākos zinātniskajos projektos un aprobējusi pētījuma rezultātus sekojošos *zinātniskos pētījumos*:

1. RTU zinātniskā pētījumā Nr. ZP-2007/14: „Nekustamā īpašuma tirgus attīstību ietekmējošo ekonomisko faktoru analīze, problēmas un risinājumi” (01.06.2008. – 31.12.2008).
2. LR IZM-RTU zinātniski pētnieciskais projekts Nr. R7216: „Nekustamā īpašuma tirgus un būvniecības nozares attīstības problēmas un risinājumi” (01.10.2007. – 15.09.2008).

3. LR IZM-RTU Zinātniski pētnieciskais projekts Nr. R7357: „Resursu izmantošanas efektivitātes problēmas būvniecības nozarē paaugstināta pieprasījuma apstākļos” (01.04.2007. – 28.12.2007).

Promocijas darbs ir patstāvīgs zinātnisks pētījums, kas izstrādāts un uzrakstīts latviešu valodā.

Promocijas darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem. Darba kopējais apjoms, neskaitot pielikumu, ir 162 lappuses. Darbā iekļauti 22 attēli, 19 tabulas un 1 pielikums, kas paskaidro un ilustrē pētījumu saturu.

Promocijas darba izstrādei izmantoti 301 literatūras un citi informācijas avoti.

Darbs izpildīts Rīgas Tehniskās universitātes Inženierekonomikas un vadības fakultātes Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas institūta Būvuzņēmējdarbības un nekustamā īpašuma ekonomikas un vadīšanas katedrā, atbilstoši 2005. gada 5. maijā pieņemtā „Zinātniskās darbības likuma” prasībām, kā arī ņemot vērā Latvijas Zinātnes padomes un Rīgas Tehniskās universitātes Senāta lēmumus.

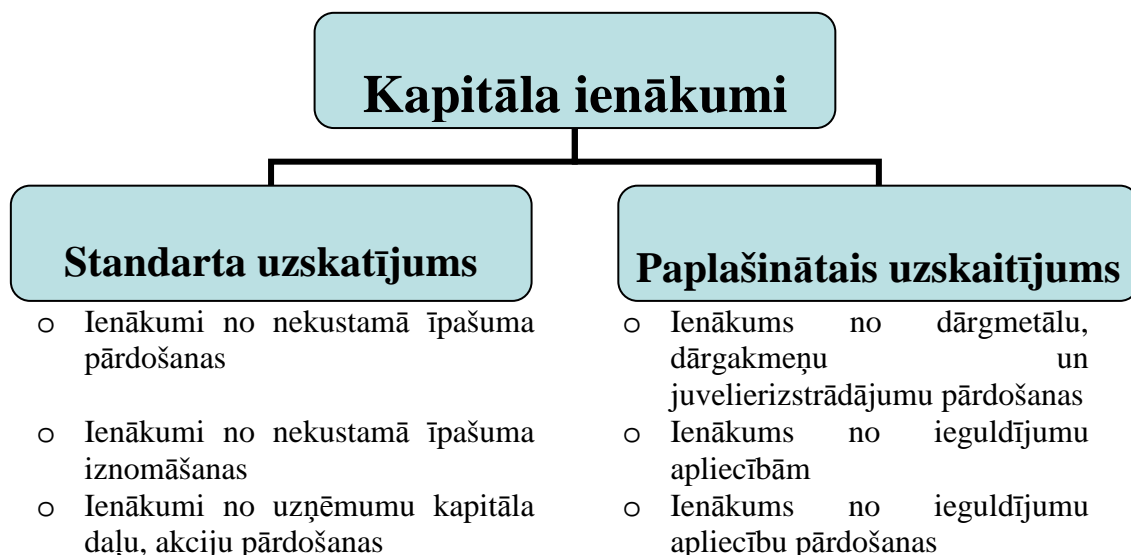
DARBA GALVENĀS ZINĀTNISKĀS IZSTRĀDNES

1. KAPITĀLA IENĀKUMA NODOKĻA TEORĒTISKIE ASPEKTI

1.1 Kapitāla ienākumu jēdziens un tā ekonomiskais saturs

Izpētot un izanalizējot no dažādiem avotiem apkopoto informāciju, promocijas darba autore secināja, ka pasaulē nepastāv vispārārstāta vienota pieeja kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem. Dažādās valstīs pastāv dažādi nodokļu piemērošanas pamatprincipi šiem ienākumiem, tiek dažādi definēti kapitāla aktīvi un ienākumi no kapitāla, daļā valstu tiek piemērots atsevišķs kapitāla ienākuma nodoklis, daļā valstu nodokļu piemērošana ienākumiem no kapitāla tiek nodrošināta ar uzņēmumu ienākuma nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa palīdzību. Viens no iemesliem šīm atšķirībām ir tāds, ka dažādu pasaules valstu nodokļu sistēmas ir attīstījušās dažādos laika periodos, atsaucoties uz dažādām ekonomiskās attīstības stadijām šajās valstīs un dažādiem notikumiem šo valstu ekonomikā. Tomēr kopīgas tehniskās pieejas kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem neesamība pasaulē nemazina šī uzdevuma risināšanas aktualitātes Latvijā.

Izmantojot promocijas darba ietvaros veikto pētījuma rezultātā iegūto informāciju un tās padziļinātās analīzes vērtējumus, promocijas darba autore ir izveidojusi kapitāla ienākumu apkopojumu (1. attēls), to sadalot standarta kapitāla ienākumu uzskaitījumā un paplašinātajā kapitāla ienākumu uzskaitījumā.

- Ienākums no citu finanšu instrumentu pārdošanas
- Ienākums no mākslas darbu pārdošanas
- Ienākums no antīku lietu un dažādu kolekciju pārdošanas
- Procentu ienākums no depozītiem un aizdevumiem
- Dividendes

1. att. Kapitāla ienākumu apkopojums

1.2 Nodokļu piemērošanas iespējas un risinājumi kapitāla ienākumiem

Ekonomistu starpā tiek diskutēts, vai kapitāla ienākumi būtu jāpieskaita iedzīvotāju algas ienākumiem un jāapliek ar iedzīvotāju ienākumu nodokli. Publisko finanšu ekonomisti tradicionāli izmanto tā saucamo Haig – Simons (H-S) ienākumu definīciju, kas paredz, ka neto bagātības pieaugums – uzkrāšana – būtu jāiekļauj ienākumos, jo tas atspoguļo potenciālā patēriņa pieaugumu. H-S kritērijs paredz, ka visiem potenciālā patēriņa pieauguma avotiem būtu jābūt iekļautiem ienākumu noteikšanā, neatkarīgi no tā, vai reāls patēriņš notiek vai nē un neatkarīgi no veida, kādā patēriņš notiek. Šis kritērijs nosaka arī to, ka jebkurš samazinājums indivīda pirktspējā būtu jāatņem, nosakot ieņēmumus. Ja runājam par realizētiem vai nerealizētiem kapitāla ienākumiem, tad saskaņā ar H-S viedokli, nav svarīgi, vai kapitāla ienākumi tiek realizēti vai nē – tie atspoguļo patēriņa potenciālu un tāpēc tie ir ienākumi. Līdz ar to pēc H-S kritērija, kapitāla ienākumi būtu jāpieskaita pārējiem ienākumiem un jāapliek ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, turklāt pēc uzkrājošās bāzes principa.

Tajā pašā laikā jāpiebilst, ka saskaņā ar šī promocijas darba autores veikto pētījumu lielākajā daļā pasaules valstu prakse ar šo H-S teoriju nesaskan. Dažādu iemeslu dēļ valstis, kurās kapitāla ienākumiem tiek piemēroti nodokļi, ar nodokli apliek realizētos kapitāla ienākumus, nevis uzkrātos kapitāla ienākumus pēc H-S ieteiktā principa. Kā visticamākos izskaidrojumus šai nesakrītībai varētu minēt papildu administrācijas izmaksas, kas varētu rasties nodokļu administrācijām, kā arī neskaidrību un nenoteiktību par nerealizēto kapitāla ienākumu vērtības noteikšanu, tāpat arī to, ka fiziskai personai būtu nepieciešams samaksāt nodokļus par šo vēl negūto ienākumu un šim mērķim jāizmanto ienākumi no citiem avotiem vai jāaizņemas līdzekļi šim mērķim. Tāpēc praksē visbiežāk nodokļu maksāšana tiek atlikta līdz kapitāla ienākumu realizēšanas brīdim, tādējādi efektīvi saņemot zināmu atlaidi no valsts atliktā nodokļa veidā.

1.3 Kapitāla ienākuma nodokļa vēsturiskie aspekti

Vēsturiski nodokļu sistēmas izveidošanas laiks ir saistīts ar sabiedrības sadalīšanos sociālajās grupās un valsts kā sabiedrības organizācijas institūta rašanos. Kā sabiedriskā produkta sadales un pārdales elements nodokļi un to veidi atspoguļo sociāli ekonomisko formāciju dominantes.

Nodokļus var uzskatīt par vienu no senākajiem sabiedrības institūtiem, to rašanās ir nesaraucami saistīta ar valsts pastāvēšanu. Daži autori uzskata, ka sistemātiskā nodokļu piemērošana ir sākusies ar „baznīcas tiesu” (desmito daļu), kas regulāri tika iekasēta baznīcu labā un vēlāk arī, iekasējot daļu no ražotiem vai iegūtiem produktiem arī laicīgas varas finansēšanai. Taču nebūt tā nav. Finanšu vēstures speciālisti nosacīti izdala trīs nodokļu aplikšanas vēsturiskās attīstības posmus. Katrs nākamais posms no iepriekšējā atšķiras ar nodokļu nozīmes paaugstināšanu valsts ienākumos, kā arī nodokļu mehānismu attīstības pakāpi.

Amerikas Savienotās Valstis ieviesa kapitāla ienākumu nodokli deviņpadsmitā gadsimta sešdesmitajos gados, lai finansētu karadarbību pret Dienvidu konfederāciju, savukārt

Lielbritānijā kapitāla ienākumu nodoklis parādījās veselu gadsimtu vēlāk, tātad 1960. gados. Lielbritānijā kapitāla ienākumu nodokļa ieviešanas mērķis bija tās sociālās apdrošināšanas programmu finansēšana. Kanādā 1972. gadā tika pārstrādāta visa nodokļu sistēma un tā rezultātā tika ieviests arī kapitāla ienākumu nodoklis. Arī Kanādā galvenais iemesls šī nodokļa ieviešanai bija nepieciešamība segt arvien pieaugošās sociālās apdrošināšanas sistēmas izmaksas un vēlme veidot vienlīdzīgāku nodokļu sistēmu.

No iepriekšminētā promocijas darba autore secina, ka, lai gan nodokļi pastāvējuši jau vairākus gadu tūkstošus, kapitāla ienākuma nodoklis Eiropas valstīs pastāv samērā nesen. Amerikas Savienotajās Valstīs ir nedaudz ilgāka kapitāla ienākumu nodokļa vēsture, tādēļ vairums pētījumu par kapitāla ienākumu nodokļiem veikti, balstoties tieši uz šīs valsts nodokļu sistēmu. Autore, veicot šo pētījumu, secina, ka praktiskākie šī nodokļa pētījumi atrodami tieši par piemēru ņemot Amerikas Savienotās Valstis un ir balstīti uz dažādiem kapitāla ienākumu nodokļa piemērošanas posmiem un izmaiņām likumdošanas bāzē šajā valstī. Ja Eiropas Savienības valstu ekonomisti par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem runā vairāk no teorētiskā aspekta, tad Amerikas Savienoto Valstu ekonomisti ir veikuši vairāk praktisku pētījumu, kas balstīti uz kapitāla ienākuma nodokļa likmes izmaiņām Amerikas Savienotajās Valstīs un šo izmaiņu ietekmi uz investoru uzvedību un tautsaimniecības attīstību.

1.4 Kapitāla ienākuma nodokļa piemērošanas praktiskās problēmas

Vairums autoru, tostarp arī promocijas darba autore, uzskata, ka pie būtiskākajām praktiskajām problēmām kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem pieskaitāma inflācijas ietekme uz kapitāla ienākumiem, kā arī izvēle starp uzkrāto kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem un realizēto kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem.

1.4.1 Inflācija un kapitāla ienākumi, to savstarpējā mijiedarbība

Kapitāla ienākumi var augt arī inflācijas ietekmē. Tādā gadījumā ar nodokli tiek aplikts gan reālais ienākums, gan inflācijas jeb monetārais ienākums. Līdz ar to naudas daudzumu, par kuru iegādāts aktīvs, nevar objektīvi salīdzināt ar naudas summu, kas iegūta pārdodot aktīvu. Jāpiebilst, ka inflācija veicina to, ka nominālo aktīvu ienākumi aug straujāk par nominālās algas ienākumiem. Rezultātā vienāds nominālo ienākumu pieaugums no šiem abiem avotiem atspoguļo nevienādu pieaugumu reālajā pirktspējā, līdz ar to vienāds nodokļu slogs izraisa nevienādu attieksmi pret šiem ienākumu veidiem un ir pretrunā ar horizontālā taisnīguma principu. Nodokļu bāze pieaug, jo sagaidāmā inflācija ietekmē kapitāla ienākumus divos veidos. Tā palielina gan aktīva vērtību, gan aktīva ienākumu likmi.

Minēto problēmu vairums valstu risina, ieviešot normatīvajos aktos nosacījumus, kas paredz piemērot nodokli kapitāla ienākumam, kas ir jau koriģēts ar inflācijas koeficientu, lai novērstu šīs atšķirības starp kapitāla ienākumiem un cita veida ienākumiem. Inflācijas koeficienta aprēķina metodes dažādās valstīs atšķiras, jo pastāv atšķirīgi viedokļi un pieredze par inflācijas prognozēšanas iespējām, kā arī par to, cik pareizi ir izmatot patēriņa cenu indeksa izmaiņas, kas tiek rēķinātas balstoties uz preču un pakalpojumu grupas cenu izmaiņām, lai aprēķinātu inflācijas iespaidu uz kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas.

1.4.2 Uzkrāto kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokļiem, problēmas un risinājumi

Kā jau minēts iepriekš, H-S teorija paredz, ka pareizāk būtu ar nodokļiem aplikāt nevis realizētos kapitāla ienākumus, bet regulāri katru gadu piemērot nodokli uzkrātajiem kapitāla ienākumiem. Taču, ja ar nodokļiem tiek aplikti kapitāla ienākumi brīdī, kad tie rodas, bet netiek realizēti, rodas problēma noteikt, kāds tieši ir kapitāla pieaugums. Ir kapitāla aktīvi, kuru vērtības pieaugumu ir grūti noteikt, jo tie netiek regulāri un aktīvi tirgoti. Piemēram, dažādi antīkie priekšmeti, gleznas, atsevišķos gadījumos - arī ēkas. Turklāt, kapitāla ienākumi

var tikt iegūti neregulāri, kas vēl vairāk sarežģī nodokļu administrēšanas procesu. Tāpēc pasaules praksē ar nodokļiem biežāk tiek aplikti realizētie kapitāla ienākumi.

Papildus problēmas rodas tādēļ, ka reāli šis nerealizētais kapitāla ienākums nav devis tā īpašniekam reālu naudas plūsmu un tādejādi rodas situācija, ka fiziskai personai ir jāizmanto ienākumi no citiem avotiem vai personīgie uzkrājumi, lai veiktu nodokļa nomaksu budžetā par uzkrāto kapitāla ienākumu. Tādejādi var rasties situācijas, ka privātpersona ir spiesta pārdot kapitāla aktīvu (tātad sev piederošu nekustamo īpašumu vai akcijas), lai samaksātu nodokli par uzkrāto kapitāla ienākumu. Autore uzskata, ka šis varētu būt viens no skaidrojumiem faktam, ka lielākā daļa Eiropas Savienības dalībvalstu aplik ar nodokli tikai realizētos kapitāla ienākumus.

1.4.3 Realizēto kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokļiem, problēmas un risinājumi

Taču arī realizēto kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokļiem ietver nepilnības. Šajā gadījumā kapitāla ienākuma nodoklis tiek atlikts līdz brīdim, kad kapitāla ienākums tiek realizēts. Šī iespēja atlikt nodokļus var likties nenožīmīga, taču sekas var būt diezgan iespaidīgas.

Tā iemesla dēļ, ka tikai realizētie kapitāla ienākumi tiek aplikti ar nodokli, nodokļu maksātājiem, kas domā par aktīvu turēšanu vai pārdošanu, ir jāņem vērā, ka, pārdodot aktīvu, būs jāmaksā nodoklis. Tā rezultātā tie var nevēlēties mainīt savus ieguldījumu portfeļus, turot vienus un tos pašus kapitāla aktīvus īpašumā ilgāku laika periodu. Šo fenomenu sauc par „ieslēgšanās efektu” (*lock-in-effect*), jo nodokļu sistēma sliecas „ieslēgt” investorus to pašreizējos investīciju portfeļos. Tas noved pie neefektīvas kapitāla sadales, jo tas vairs neplūst uz turieni, kur ir visaugstākie ienākumi.

Ir izteikti vairāki priekšlikumi, kā novērst gan problēmu ar valdības bezprocentu nodokļu aizdevumiem, gan ar „ieslēgšanās efektu”. Tomēr praksē galvenais princips kā piemēro nodokļus kapitāla ienākumiem ir aplikot kapitāla ienākumus ar zemāku nodokļa likmi nekā parastos ienākumus, tādā veidā daļēji novēršot nepilnības, ko rada inflācija. Bieži tiek noteikti arī aktīva turēšanas termiņi, pēc kuriem kapitāla ienākuma nodoklis vispār netiek piemērots. Praksē Eiropas Savienības dalībvalstīs īpaši plaši šāda veida nosacījumi tiek piemēroti nekustamajam īpašumam.

1.5 Kapitāla ienākuma nodokļa piemērošanas nepieciešamība tautsaimniecībā

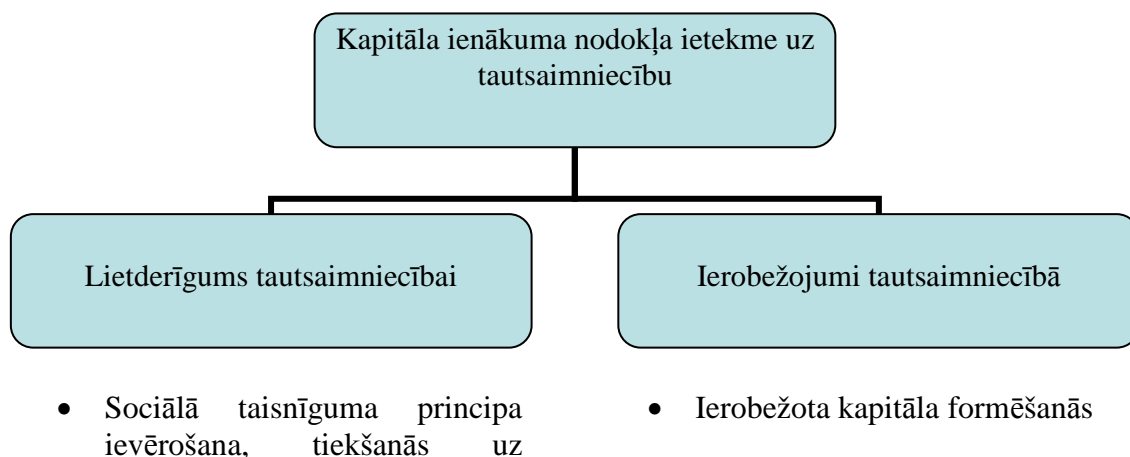
Kapitāla ienākuma nodokļa ieviešana vai tā likmju samazināšana ir diskutabls jautājums, jo nodoklim vienlaicīgi ir gan pozitīvie, gan negatīvie aspekti. Vairāki autori ir veikuši pētījumus par šo tēmu un izvirzījuši vairākus argumentus par kapitāla ienākuma nodokļa lietderību. Pēc promocijas darba autores domām, šie aspekti ir rūpīgi jāizpēta un jāņem vērā izstrādājot priekšnoteikumus nodokļu piemērošanai kapitāla ienākumiem Latvijā.

Galvenie argumenti par kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem lietderību ir šādi:

1. Ienākumi no kapitāla ir fiziskas personas ienākumi, un tos tāpat kā darba algu būtu jāapliek vai nu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, vai arī ar kapitāla ienākuma nodokli. Turklāt pētījumu rezultātā iegūtie dati pierāda, ka liela šo kapitāla ienākumu koncentrācija ir tieši to nodokļu maksātāju rokās, kam ir augsti ienākumi. Tādejādi ieguvēji no tā, ka kapitāla ienākuma nodokļa likmes ir zemas vai tāda nodokļa vispār nav, ir tieši bagātākā sabiedrības daļa. Tādejādi tiek pārkāpts sociālā taisnīguma princips un promocijas darba autore, atzīst, ka tas ir sociāli netaisnīgi.
2. Tā kā daudzi ienākumu veidi var tikt pārvērsti kapitāla ienākumos, tad, ja kapitāla ienākumi netiek aplikti ar nodokli, tas rosina nodokļu maksātājus uz šādu rīcību. Tādejādi notiek izvairīšanās no nodokļu maksāšanas. Turklāt tas galvenokārt ir iespējams turīgajai sabiedrības daļai.
3. Kapitāla ienākumu nodokļa vai iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana ienākumiem no kapitāla samazina ieguldījumus neproduktīvos priekšmetos, kā, piemēram, antīki

- priekšmeti, monētas, gleznas, marku kolekcijas, kas tiek iegādāti ar mērķi gūt peļņu no to vērtības pieauguma, bet reāli nerada pievienoto vērtību.
4. Pastāv iespēja, ka kapitāla ienākuma nodokļa ieviešana var kavēt kapitāla formēšanos, samazināt investīcijas un līdz ar to - kavēt uzņēmumu attīstību, produktivitātes pieaugumu, ekonomisko attīstību un augstāku dzīves standartu sasniegšanu. Tomēr pasaules pieredze rāda, ka saudzīga kapitāla ienākumu aplikšana stimulē kapitāla akumulāciju un riska uzņemšanos. Šo problēmu atsevišķas valstis ir izvēlējušās risināt ar bagātības nodokļa palīdzību, kas tiek piemērots visiem investora aktīviem un tiek maksāts katru gadu. Līdz ar to neproduktīvu priekšmetu turēšana īpašumā kļūst visai dārga un īpaši, ja tiek izvērtēti alternatīvi ieguldījuma veidi, tad bagātības nodoklis palīdz investoram izdarīt izvēli par labu investīcijām uzņēmējdarbībā vai aktīvos, kas rada pievienoto vērtību ilgtermiņā un nav pakļauti bagātības nodoklim.
 5. Kapitāla ienākuma nodoklis, kas tiek piemērots tikai realizētiem ienākumiem, rada ekonomisko neefektivitāti. Kapitāls tiek ieslēgts un neplūst uz ekonomiski ienesīgākiem investīciju objektiem. Dati pierāda, ka uzkrātie kapitāla ienākumi no vairāk nekā puses akciju skaita netiek realizēti vairākus gadus, lai atliktu nodokļu maksājumus. Gan bagātie, gan mēreni bagātie nodokļu maksātāji ierobežo savu kapitāla ienākumu realizāciju. Tā rezultātā ienākumi no kapitāla nodokļa valstij ir nelieli. Šo problēmu daļēji risina īpašuma nodokļi, piemēram, nekustamā īpašuma nodoklis, kurš padara nekustamā īpašuma turēšanu investora īpašumā tikai ar mērķi atlikt kapitāla ienākuma nodokli, neizdevīgu, jo nekustamā īpašuma nodoklis ir maksājams katru gadu un ilgtermiņā var kļūt par būtisku izmaksu, kas samazina investora peļņu no konkrētā kapitāla aktīva.
 6. Kapitāla ienākuma nodokļa iekasēšanas administrēšana ir sarežģīta jau iepriekš minēto nodokļa piemērošanas praktisko problēmu dēļ. Tāpēc valstij kapitāla nodokļa ieviešana var izraisīt augstas šī nodokļa administratīvās izmaksas. Šis arguments ir rūpīgi jāizvērtē, it īpaši ņemot vērā pašreizējo ekonomisko situāciju valstī.
 7. Tiek uzskatīts, ka tā kā kapitāla ienākumi nav regulāri ienākumi, kas var parādīties negaidīti, tad godīgi būtu tos neaplikt ar nodokli. Turklāt investēšana prasa sava veida upuri – atturēšanos no patēriņa, un to varētu atlīdzināt neapliekot kapitāla ienākumus ar nodokli. Taču tik pat labi varētu saudzīgāk attiekties pret darba ienākumiem, jo tie ietver nepatīkamus darba apstākļus vai nepatiku pret darbu, kamēr investējot atliek vienkārši gaidīt naudas ieplūšanu. Tomēr nevar pārliecinoši apgalvot, kurš no ienākumu avotiem prasa vairāk upuru un kurš būtu labvēlīgāk jāapliet ar nodokļiem.

Iepriekš minēto dažādu autoru pētījumus attiecībā uz kapitāla ienākuma nodokļa ietekmi uz tautsaimniecību promocijas darba autore ir apkopojusi pārskatāmā veidā 2.attēlā, atsevišķi izšķirot kapitāla ienākuma nodokļa lietderīgumu tautsaimniecībai, kā arī ierobežojumus, kuri jāizvērtē pirms lēmuma pieņemšanas par kapitāla ienākuma nodokļa piemērošanu ienākumiem no kapitāla.

• Palielinās ieguldījumi tautsaimniecības attīstībā • Novērsta izvairīšanās no nodokļiem pārvēršot algota darba ienākumus kapitāla ienākumos • Samazināti ieguldījumi neproduktīvos priekšmetos • Palielinās ieguldījumi tautsaimniecības attīstībā	• Iespējama investīciju samazināšanās • Iespējama ekonomiskās neefektivitātes radīšana • Palielināti administrācijas izdevumi kapitāla ienākuma nodokļa iekasēšanai un maksāšanas kontrolei

2. att. Kapitāla ienākumu nodokļa nozīme tautsaimniecībā

1.6 Kapitāla ienākuma nodokļa un kapitāla daļu vērtības savstarpējā mijiedarbība

Nodokļiem ir būtiska nozīme finanšu tirgū. Tie ietekmē investoru lēmumus un iespaido aktīvu vērtību. Tā kā dažādi investori uz kapitāla ienākuma nodokļiem reaģē dažādi, ir grūti izdarīt vispārīgus secinājumus par to, kā tas ietekmē kapitāla daļu vērtību. Eksistē pretrunīgi viedokļi par to, kādā veidā kapitāla ienākuma nodokļi ietekmē aktīvu cenas. Vairākos pētījumos apkopotī secinājumi par to, ka kapitāla nodokļa piemērošana samazina kapitāla daļu cenu un atdevi no kapitāla. Šo fenomenu sauc par “nodokļu kapitalizācijas efektu” (*capitalization effect of taxes*) un to izskaidro tādejādi, ka investori pieprasa zemāku kapitāla daļu cenu, ja tiem ir jāmaksā kapitāla ienākuma nodokļi nākotnē. Tajā pašā laikā citos pētījumos izdarīti secinājumi par to, ka kapitāla nodokļu piemērošana palielina kapitāla daļu cenu un atdevi no kapitāla. Šo fenomenu sauc par “ieciķlēšanās efektu” (*lock-in effect*) un tas izskaidrojams ar to, ka investori pieprasa augstākas cenas aktīviem, ko tie vēlas pārdot, ja tiem ir jāmaksā nodokļi par šo aktīvu pārdošanu.

Teorētisko pētījumu par nodokļiem un aktīvu vērtību nav daudz. Šādi pētījumi visbiežāk fokusējas uz stratēģijām, kādas izmanto investori, lai apietu kapitāla ienākumu nodokļa maksāšanu un šo stratēģiju ietekmi uz aktīvu cenām.

Promocijas darba autore ir apkopojusi nozīmīgākos pētījumus šajā jautājumā un šo pētījumu būtiskākās atziņas. Autore piekrīt vairumam speciālistu, kuri atzīmē kapitāla ienākuma nodokļa un akciju cenas saistību, un piekrīt viedoklim, ka nodokļu piemērošana akciju pārdošanai radīs ietekmi uz šo akciju tirgus cenu, kā arī investoru dažādu attieksmi pret īstermiņa un ilgtermiņa ienākumiem no kapitāla, pieņemot, ka nodokļu piemērošana šajos gadījumos ir atšķirīga.

1.7 Dividenžu izmaksas politika, tās ietekme uz kapitāla daļu vērtību

1.7.1 Dividenžu izmaksas politika

Pēc pagājušā gadsimta piecdesmitajiem gadiem sākās aktīvas debates par dividenžu politiku, tās ietekmi uz kapitāla daļu vērtību, kā arī par to, vai nodokļu piemērošana dividendēm un kapitāla daļām varētu ietekmēt investoru izvēli par uzņēmumu kapitāla daļu iegādi. Mertons Millers (*Merton Miller*) un Franco Modigliani (*Franco Modigliani*) parāda, ka uzņēmuma vērtība nav atkarīga no dividendēm, viņi uzskata, ka efekts rodas no informācijas, ko šīs dividenžu izmaiņas sniedz, nevis no pašām dividendēm. M. Millers (*M. Miller*) un F. Modigliani (*F. Modigliani*) noteica, ka dividendes nav būtiskas.

Minētais ir tieši pretējs dividenžu būtiskuma teorijai, kas noteica, ka uzņēmuma vērtība var tikt palielināta ar augstu dividenžu izmaksas koeficientu.

Dividenžu politikas debates var tikt apkopotas šādi. M. Millera (*M. Miller*) un F. Modiljani (*F. Modigliani*) dividenžu nebūtiskuma tēze ir balstīta uz vairākiem nepieciešamiem pieņēmumiem par investoriem un perfektu kapitāla tirgu. Ņemot vērā reālo tirgus praksi, ir pierādīts, ka dividenžu politika tomēr ir būtiska un, ja tiek atcelti kādi no M. Millera (*M. Miller*) un F. Modiljani (*F. Modigliani*) pieņēmumiem, tad, pastāvot informācijas asimetrijai un nenoteiktībai, dividendes tiek vērtētas citādi nekā nesadalītā peļņa. Tā kā pastāv nenoteiktība par nākotnes naudas plūsmu, investori dos priekšroku dividendēm, nevis nesadalītai peļņai.

1.7.2 Dividenžu būtiskuma teorija

Dividenžu būtiskums ir teorija, kas pēta dividenžu nozīmi uzņēmumiem un individuālajiem investoriem. Šo teoriju 1959. gadā paplašināja M. Gordons (*M. Gordon*) un J. Lintners (*J. Lintner*), kuri noteica, ka pastāv tieša saikne starp uzņēmuma dividenžu politiku un uzņēmuma vērtību. Investori ir ieinteresēti saņemt reālu peļņu. M. Gordons (*M. Gordon*) un J. Lintners (*J. Lintner*) uzskata, ka dividendes, kas saņemtas šodien tiek vērtētas augstāk nekā potenciāli nākotnē saņemamās dividendes, kuru gadījumā tomēr pastāv zināma nenoteiktība. Augstāka nenoteiktība liks investoriem noteikt augstāku riska prēmiju šiem maksājumiem, tādējādi palielinot uzņēmuma kapitāla izmaksas, kas savukārt samazina kapitāla daļu vērtību.

Tātad dividenžu būtiskuma teorijas pamatuzstādījums ir tas, ka investori vienmēr uzskatīs šībrīža dividendes mazāk riskantas nekā nākotnes peļņu un tādēļ investēs vairāk, tādējādi paaugstinot kapitāla daļu cenu. M. Gordons (*M. Gordon*) un J. Lintners (*J. Lintner*) tic, ka uzņēmumu dalībnieki dod priekšroku šībrīža dividendēm, un tas rada pozitīvu saikni starp dividendēm un uzņēmumu kapitāla daļu tirgus vērtību.

1.7.3 Dividenžu izmaksas politikas ietekme uz kapitāla daļu vērtību

Par dividenžu būtiskuma teoriju ir veikti virkne pētījumu, un šo pētījumu rezultāti ir atrodami literatūrā.

Autore piekrīt pētījumiem, kas norāda uz tiešu saikni starp nodokļa likmēm, kas tiek piemērotas dividendēm, un kapitāla ienākumiem no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas un investoru attieksmi pret dažādu uzņēmumu kapitāla daļām. It īpaši gadījumos, kad dividendēm tiek piemērota augstāka nodokļa likme nekā ienākumiem no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas, rodas nepieciešamība uzņēmumiem skaidri definēt savu dividenžu politiku, jo investori dos priekšroku tādiem uzņēmumiem, kas atkārtoti investē nesadalīto peļņu, tādējādi paaugstinot uzņēmuma kapitāla daļu vērtību.

1.8 Dažādu investoru attieksme pret dividenžu politiku

Investori saņem ienākumus no to kapitāla daļām vai nu dividenžu veidā, vai arī pārdodot šīs kapitāla daļas. Lielākajā daļā pasaules valstu nodokļu piemērošana dividendēm un ienākumiem no kapitāla daļu pārdošanas atšķiras, tāpēc virkne autoru ir pievērsušies teorijai par dažādu investoru attieksmi pret dividenžu politiku, kas balstīta uz dažādu nodokļu piemērošanu. Šī teorija nosaka, ka gadījumā, ja neeksistētu citi ietekmējošie faktori kā tikai nodokļi, dažādi investori izvēlētos investēt uzņēmumos ar atšķirīgām dividenžu izmaksas politikām. Tā, piemēram, uzņēmumi (kuriem parasti dividendes tiek apliktas ar mazākiem nodokļiem nekā kapitāla daļu pārdošanas ienākumi) vēlēšies saņemt ienākumus dividenžu veidā, privātpersonas (kurām dividendes parasti aplik ar lielāku nodokļa likmi nekā kapitāla daļu pārdošanu) vēlēšies ieguldīt uzņēmumos, kuri nemaksā dividendes un tādējādi saņemt ienākumus no šo kapitāla daļu pārdošanas nākotnē, bet organizācijas, kas nemaksā nodokļus vai kurām ir iespēja atlikt nodokļu maksāšanu, nesaskatīs atšķirību starp dividendēm un ienākumiem no kapitāla daļu pārdošanas.

Taču jāpiebilst, ka pētījumi par augstāk minēto teoriju nav varējuši viennozīmīgi pierādīt, ka nodokļu piemērošana maina dažādu investoru attieksmi pret uzņēmumiem ar dažādu dividenžu politiku.

Minēto pētījumu rezultātus promocijas darba autore apkopojusi pārskatāmā veidā sekojošā tabulā.

1. tabula

Uzņēmuma izvēlētās dividenžu politikas priekšrocības un trūkumi

	Uzņēmuma dividenžu politikas veidi	Priekšrocības	Trūkumi
1.	Uzņēmums dividendes izmaksā regulāri	<ul style="list-style-type: none"> • Vieglāk piesaistīt institucionālos investorus • Nākotnes naudas plūsmas regularitāte 	<ul style="list-style-type: none"> • Privātie investori nav ieinteresēti turēt šo uzņēmumu kapitāla daļas • Uzņēmumu kapitāla daļu vērtība ilgtermiņa pieaug lēnāk, jo peļņa netiek ieguldīta uzņēmuma attīstībā • Iespējama kapitāla daļu vērtības samazināšanās pēc dividenžu izmaksas

1.tab. turpinājums

2.	Uzņēmums dividendes nemaksā un nesadalīto peļņu iegulda uzņēmuma attīstībā	<ul style="list-style-type: none"> • Paaugstinās uzņēmumu kapitāla daļu vērtība • Vieglāk piesaistīt privātos investorus • Investori ieinteresēti turēt kapitāla daļas ilgtermiņa 	<ul style="list-style-type: none"> • Nenoteiktība par nākotnes naudas plūsmu • Institucionālie investori nav ieinteresēti turēt šo uzņēmumu kapitāla daļas
3.	Uzņēmuma dividenžu politika ir mainīga atkarībā no konkrētās situācijas tirgū un dividenžu izmaksas ir neregulāras un neprognozējamas		<ul style="list-style-type: none"> • Nenoteiktība par nākotnes naudas plūsmu • Atkarībā no uzņēmuma lēmuma izmaksāt dividendes vai reinvestēt nesadalīto peļņu, iespējama ļoti bieža kapitāla daļu turētāju mainība • Nenoteiktība rada spiedienu uz kapitāla daļu cenu, iespējamās lielas kapitāla daļu vērtības svārstības atkarībā no pieņemtā lēmuma par dividenžu izmaksu

Šī apkopojuma vajadzībām tiek pieņemts, ka institucionālajiem investoriem saņemtās dividendes tiek apliktas ar zemāku nodokļa likmi nekā ienākumi no kapitāla daļu pārdošanas, savukārt individuālajiem investoriem dividendes tiek apliktas ar augstāku nodokļa likmi nekā ienākumi no kapitāla daļu pārdošanas. Kā tas redzams šajā apkopojumā, investoriem ir pieņemamas dažādas dividenžu politikas un tās iespējams ietekmēs uzņēmumu kapitāla daļu turētāju sastāvu, taču neprognozējama un mainīga dividenžu politika var radīt negatīvu ietekmi uz kapitāla daļu vērtību un mazināt investoru interesi par šī uzņēmuma kapitāla daļām.

Autore uzskata, ka, lai gan augstāk minētie pētījumi izvērtē dažādus nodokļu piemērošanas pamatprincipus uzņēmumu kapitāla daļām un dividendēm, nav iespējams

nepiekrīst visus šos pētījumus vienojošam viedoklim par to, ka investoru attieksme tiek tieši ietekmēta no tā, kādi nodokļi tiek piemēroti gan uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas ieņēmumiem, gan arī saņemtajām dividendēm. Tā kā iespējamās situācijas, kurās minētajiem ienākuma veidiem piemēro dažādas nodokļu likmes, tad investoriem attieksme pret uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas ienākumu un dividenžu ienākumu var būt dažāda un ir tieši atkarīga no piemērojamiem nodokļiem.

1.9 Kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem ietekme uz uzņēmējdarbības un tautsaimniecības attīstību

Gadījumā, ja kapitāla ienākumiem tiek piemērota zemāka nodokļa likme nekā citiem ienākumiem, cilvēkiem rodas stimuls mēģināt klasificēt viņu citus ienākumus kā kapitāla ienākumus. Tātad mazāka kapitāla ienākuma nodokļa likme vai šo ienākumu neaplikšana ar nodokli vispār varētu radīt ekonomikas lejupslīdi. Virkne bagātu cilvēku tā vietā, lai izmantotu savus naudas līdzekļus investīcijām un ekonomikas izaugsmei, ieguldīs šos līdzekļus tādos aktīvos, kas nerada pievienoto vērtību. Nodokļu sistēma, kas dod iespēju bagātākajai sabiedrības daļai maksāt mazākus nodokļus nekā sabiedrības vidusslānim, nerada uzticēšanos un ilgtermiņā var radīt ekonomikas lejupslīdi. Lielākai daļai darbaspējīgo iedzīvotāju nekad mūžā neradīsies kapitāla ienākumi par kuriem tie varētu maksāt kapitāla ienākuma nodokli. Vienīgais izņēmums varētu būt gadījums, kad šie cilvēki pārdod savu pastāvīgo dzīvesvietu, taču tieši šis ienākums jau lielākajā daļā valstu tiek uzskatīts par izņēmumu un netiek aplikts ar kapitāla ienākuma nodokli.

Taču, kā tas minēts iepriekš, tieši salīdzinoši neliela sabiedrības bagātākā daļa parasti realizē lielāko daļu no visiem kapitāla ienākumiem. Līdz ar to kapitāla ienākuma nodokli ietekmē tikai bagātāko sabiedrības daļu, un šī nodokļa likmes samazināšana vai šo ienākumu neaplikšana ar nodokli vispār nekādi neietekmē sabiedrības lielāko daļu un dod iespēju sabiedrības bagātākajai daļai kļūt vēl bagātākai.

Saskaņā ar virkni pētījumu par kapitāla ienākuma nodokļiem, to ieviešanu un to samazināšanu, nepastāv vēsturisku pierādījumu, ka kapitāla ienākuma nodokļu samazināšana radītu papildu stimulu ekonomikas izaugsmei. Šī nodokļa samazināšana attīstītajās valstīs parasti ir novedusi pie ekonomikas lejupslīdes un ieguldījumu un uzkrājumu samazināšanās. Savukārt šī nodokļa ieviešana vai tā likmes palielināšana ir radījusi pretēju efektu. Lielākā daļa ekonomistu šajā jautājumā ir vienoti un uzskata, ka kapitāla ienākuma nodokļa likmes samazināšana vai tā atcelšana vispār neradīs produktivitātes palielinājumu, bet varētu pat nodarīt būtisku ļaunumu ekonomikai.

1.10 Kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem priekšrocības un trūkumi

Promocijas darba autore šajā sadaļā uzskata par lietderīgu apkopot priekšrocības, ko var sniegt nodokļu piemērošana kapitāla ienākumiem Latvijas Republikā, kā arī iespējamus trūkumus šādiem nodokļu piemērošanai, jo šāds detalizēts izvērtējums ir nepieciešams pirms tiek pieņemts lēmums Latvijas Republikā ieviest nodokli, kas tiks piemērots ienākumiem kapitāla. Likumdevējam ir jāizvērtē gan ar nodokļu ieviešanu saistītās izmaksas, administratīvās izmaksas, kas nākotnē radīsies saistībā ar nodokļa iekasēšanu un administrēšanu, papildus ienākumi budžetā, šāda ienākuma nodokļa ietekme uz Latvijas Republikas nekustamo īpašuma tirgu, uzņēmējdarbības attīstību, ietekmi uz tautsaimniecību, kā arī šāda ienākuma nodokļa ieviešanas ietekme uz vietējām un ārvalstu investīcijām kapitāla aktīvos.

Autore uzskata, ka minētās kapitāla ienākuma nodokļa ieviešanas priekšrocības būtiski pārsniedz iespējamus trūkumus nodokļu piemērošanai ienākumam no kapitāla, sabalansēta un pareizi izstrādāta sistēma kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem veicinās investīciju piesaisti kapitāla aktīviem Latvijas Republikā, novērsīs situāciju, kas atsevišķiem ienākumu veidiem nodoklis netiek piemērots vispār un veicinās tautsaimniecības vienmērīgu attīstību,

līdz ar to Latvijā kapitāla ienākumu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli varētu sniegt daudz priekšrocību.

2. KAPITĀLA IENĀKUMA NODOKĻA ZINĀTNISKI EKONOMISKIE ASPEKTI

2.1 Pētījums par nodokļu piemērošanas kapitāla ienākumam ietekmi uz budžetu

Tā kā ierosinājumi piemērot nodokļus ienākumiem no kapitāla tika izteikti jau pirms vairākiem gadiem, nepieciešams izvērtēt jauna kapitāla ienākuma nodokļa ieviešanas vai arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa aplikamo objektu uzskaitījuma paplašināšanas nepieciešamību un iespējamus pozitīvos aspektus, ko radītu papildus iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi valsts budžetā. Kā viens no aktuālākajiem jautājumiem šajā sakarā ir jautājums par pašreizējām nodokļa izmaksām darbaspēkam un šo nodokļu izmaksu samazināšanas iespējām. Jautājumu par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem iespējams risināt kopā ar jautājumu par darbaspēka nodokļu samazināšanas nepieciešamību un apsvērt iespēju uztvert nodokļu piemērošanu kapitāla ienākumiem kā kompensējošu mehānismu, kas segtu potenciālo nodokļu ieņēmumu samazinājumu valsts budžetā, ja tiktu samazināti nodokļi darbaspēkam.

Jau vairāk nekā pirms trim gadiem Finanšu ministrija sagatavoja pētījumu par kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokli, kā arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanas iespējām līdz pat 15%. Šī pētījuma rezultāti liecina par:

1. nepieciešamību izvērtēt nodokļa slogu, kas šobrīd piemērojams darbaspēkam Latvijas Republikā;
2. iespēju daļēji kompensēt budžeta zaudējumus no samazinātas iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes ieviešanas ar potenciāliem ienākumiem no nodokļa piemērošanas kapitāla ienākumiem.

Promocijas darba autore ir salīdzinājusi Finanšu Ministrijas un Ekonomikas Ministrijas prognozes, kas kalpoja kā pamatojums kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem un iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanas priekšlikumam ar reāli iekasētajiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem. Autore ir veikusi savu aprēķinu par iespējamu papildus ienākumu budžetā sakarā ar nekustamo īpašumu pārdošanas ienākuma aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.

2.2 Nodokļu slogs algota darba ienākumiem Latvijā

Izvērtējot nepieciešamību Latvijā ieviest jaunu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamo ieņēmumu objektu, šis jautājums jāskata kopā ar jautājumu par nodokļa slogu, kas pašreiz tiek piemērots darbaspēkam Latvijā. Tas ir tādēļ, ka līdz ar kapitāla ienākumu aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli tiek runāts arī par iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanu un dažādu papildu atvieglojumu ieviešanu. Mērķis būtu maksimāli samazināt darbaspēka izmaksas uzņēmējiem, lai padarītu to preces un pakalpojumus konkurētspējīgākus šā brīža ekonomiskās krīzes apstākļos. Budžeta zaudējumus no šādu atvieglojumu ieviešanas varētu segt ienākumi budžetā no iekasētā nodokļa no ienākumiem no kapitāla.

2.2.1 Valsts fiskālā politika un makroekonomiskie rādītāji Latvijā

Straujas ekonomiskās attīstības posmu mūsu valsts ekonomikā ir nomainījusi ekonomikas attīstības tempu samazināšanās un nākotnē iespējams vēl lielāks ekonomikas attīstības tempu sarukums. 2007. gadā tika sasniegts augsts ekonomiskās izaugsmes temps – iekšzemes kopprodukts pieauga par 10,3% salīdzināmajās cenās, turklāt faktiskajās cenās pieaugums bija 24,9%.

Virkne pieejamo rādītāju par 2008. gadu norāda uz turpinošos ekonomikas lejupslīdi, kas atspoguļosies iekšzemes kopprodukta rādītājā. Šobrīd tiek prognozēts vēl lielāks

iekšzemes kopprodukta samazinājums, tiek prognozēts, ka tas varētu būt robežās starp 12 līdz pat 20%.

Ekonomiskās attīstības tempu samazināšanos galvenokārt šobrīd nosaka zemais iekšzemes pieprasījums – privātais patēriņš un investīcijas. Privātā patēriņā samazinājums galvenokārt saistīts ar rīcībā esošā ienākuma (pēc nodokļiem un procentu maksājumiem) pieauguma tempu samazinājumu, kā arī mājsaimniecību piesardzīgāku nākotnes vērtējumu.

Zemāks iekšējais pieprasījums gan atstāj pozitīvu iespaidu uz ārējo tirdzniecības bilanci – 2008. gadā un 2009. gada sākumā eksporta pieauguma tempi ir bijuši ievērojami augstāki nekā importa pieauguma tempi, kā rezultātā ir vērojama pozitīva ietekme uz tekošā konta deficīta samazinājumu.

2.2.2 Nodokļu slogs Eiropas Savienības dalībvalstīs un Latvijā

Protams, optimālas nodokļu struktūras novērtējumi nav viennozīmīgi, jo tie lielā mērā ir saistīti gan ar valsts attīstības līmeni, gan ar tās specifiskiem faktoriem. Tomēr būtu lietderīgi analizēt, kā Latvija izskatās uz citu Eiropas Savienības dalībvalstu fona: konstatējot nozīmīgas atšķirības nodokļu struktūrā, piemēram, pārmērīgu nodokļu slogu uz darba ienākumiem, kuru nebūs iespējams izskaidrot ar konkrētās valsts specifiskiem faktoriem, tās varētu norādīt uz "neoptimālu" nodokļu struktūru un tādējādi uz nodokļu reformas nepieciešamību Latvijas Republikā.

Darbspēks Latvijā ir galvenais nodokļu ieņēmumu avots: darba ienākumu nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos ir 48%. Tomēr arī visās pārējās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir līdzīga aina, un darba ienākumu vidējais īpatsvars ir tikai nedaudz zemāks (46%). Latvijas īpatnība ir lielāks patēriņa nodokļu īpatsvars. Jāatzīmē arī mazākais kapitāla ienākumu nodokļu īpatsvars, kas ir saistāms ar zemo uzņēmumu nodokļu likmi, nekustamā īpašuma nodokļa zemo bāzi, kā arī faktu, ka Latvijā vēl joprojām liela daļa kapitāla ienākumu ar nodokli vispār netiek aplikti.

Nodokļu slogs uz darba ienākumiem procentos no iekšzemes kopprodukta Latvijā ir zems (14,2%) - 18 Eiropas Savienības valstīs, tajā skaitā piecām jaunajām dalībvalstīm (ieskaitot Lietuvu un Igauniju), tas ir augstāks. Patēriņa nodokļu pieauguma ziņā Latvijas iespējas ir samērā ierobežotas un nepieciešams izsvērt iespēju pārnest daļu nodokļa slogu uz ienākumiem no kapitāla.

Iepriekš minētais dod iespēju izdarīt secinājumu par to, ka nodokļu slogs darbspēkam Latvijas Republikā ir visai augsts un tas nākotnē varētu tikai pieaugt, jo līdz ar nesenām izmaiņām Likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu” augsti apmaksātam darbspēkam pieaugs valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apjoms. Arī salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm, Latvija ir visai augstā vietā darbspēka nodokļu sloga ziņā.

2.3 Kapitāla ienākuma nodoklis un investora lēmumi veikt ieguldījumu kapitāla aktīvos

2.3.1 Investora lēmumi līdzekļu ieguldīšanā kapitāla aktīvos, to ietekmējošo faktoru analīze

Lai noteiktu optimālo nodokļu piemērošanu ienākumiem no kapitāla, jāņem vērā tas, kā tas varētu ietekmēt potenciālo investoru lēmumu veikt ieguldījumu kapitāla aktīvos. Šajā gadījumā nepieciešams izprast to, cik liela nozīme investora izvēlē būs nodoklim, kas tiks piemērots ienākumiem no kapitāla, un kādi vēl citi faktori varētu ietekmēt šo lēmumu. Promocijas darba autore ir veikusi investora lēmumu ietekmējošo faktoru detalizētu analīzi ar mērķi noteikt kapitāla ienākumu nodokļa būtiskumu šajā lēmumu pieņemšanas procesā, kā arī, lai izvērtētu vai kapitāla ienākumu nodokļa likmei ir būtiska nozīme investora lēmumu pieņemšanas procesā. Šāda analīze ir nepieciešama, lai izvērtētu kādu ietekmi uz Latvijas Republikas tautsaimniecību atstās iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem un vai šāda nodokļa, kas tiek piemērots kapitāla ienākumiem, ieviešana varētu ietekmēt investīciju plūsmu Latvijas Republikā.

Promocijas autore, veicot šo faktoru detalizētu analīzi, cenšas noskaidrot kāda nozīme būs nodokļa likmes apmēram, kas tiks piemērota kapitāla ienākumiem un kādi nosacījumi būtu jāņem vērā izstrādājot optimālo nodokļa likmi ienākumiem no kapitāla vai šai likmei ir jābūt salīdzināmai ar citām iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmēm dažādiem ienākumiem Latvijas Republikā vai citās kaimiņvalstīs. Jautājums par nodokļa likmes salīdzināšanu ar nodokļa slogu citiem ienākumiem Latvijas Republikā ir būtisks, jo investori pēc jauna kapitāla ienākuma nodokļa ieviešanas var izvēlēties veikt naudas ieguldījumu alternatīvos ieguldījumu veidos Latvijā.

Savukārt jautājums par nodokļa likmes salīdzināšanu ar nodokļa slogu kaimiņvalstīs ir būtisks, jo investīcijas kapitāla aktīvos ir vairāk vai mazāk pasīvas un neprasa investora fizisku klātbūtni, tādējādi pastāv risks, ka kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem gadījumā daļa no investīcijām tiek veiktas kaimiņvalstīs, ja šo valstu nodokļu sistēma paredz labākus nosacījumus ienākumu no kapitāla aplikšanai ar nodokļiem. Galvenās faktoru grupas, kuras tiek analizētas pirms veikt ieguldījumus, ir: politiskā un institucionālā vide; makroekonomiskā vide; uzņēmējdarbības vide.

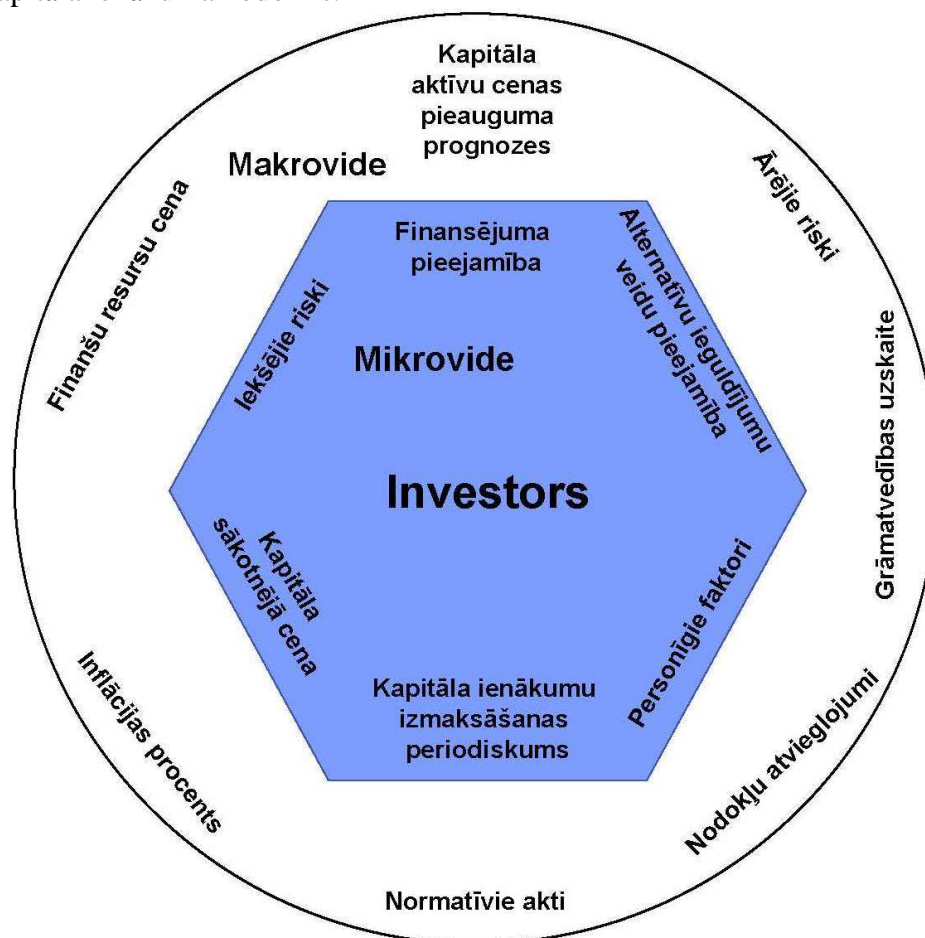
Minētās tēzes risinājuma optimizēšanai autore, izmantojot gan iekšējo, gan ārējo faktoru kopumu, ir izveidojusi kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošo faktoru sistēmas modeli, kura mērķis ir rast optimālo kapitāla ienākuma nodokļa lielumu, lai investoriem saglabātos vēlme veikt uzņēmējdarbību un gūt kapitāla ienākumus. Kapitāla ienākuma nodokļa lieluma veidošanos var aplūkot kā daudzfaktoru modeli, ko autore attēlo mērķu funkciju veidā:

$$N_k = f(F_1, F_2, \dots, F_i, \dots, F_n) \rightarrow KI+, \quad (2.1)$$

kur $F_1 \div F_n$ – kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošie faktori;

KI+ - investora pozitīvā lēmuma izvēle kapitāla ienākumu gūšanai;

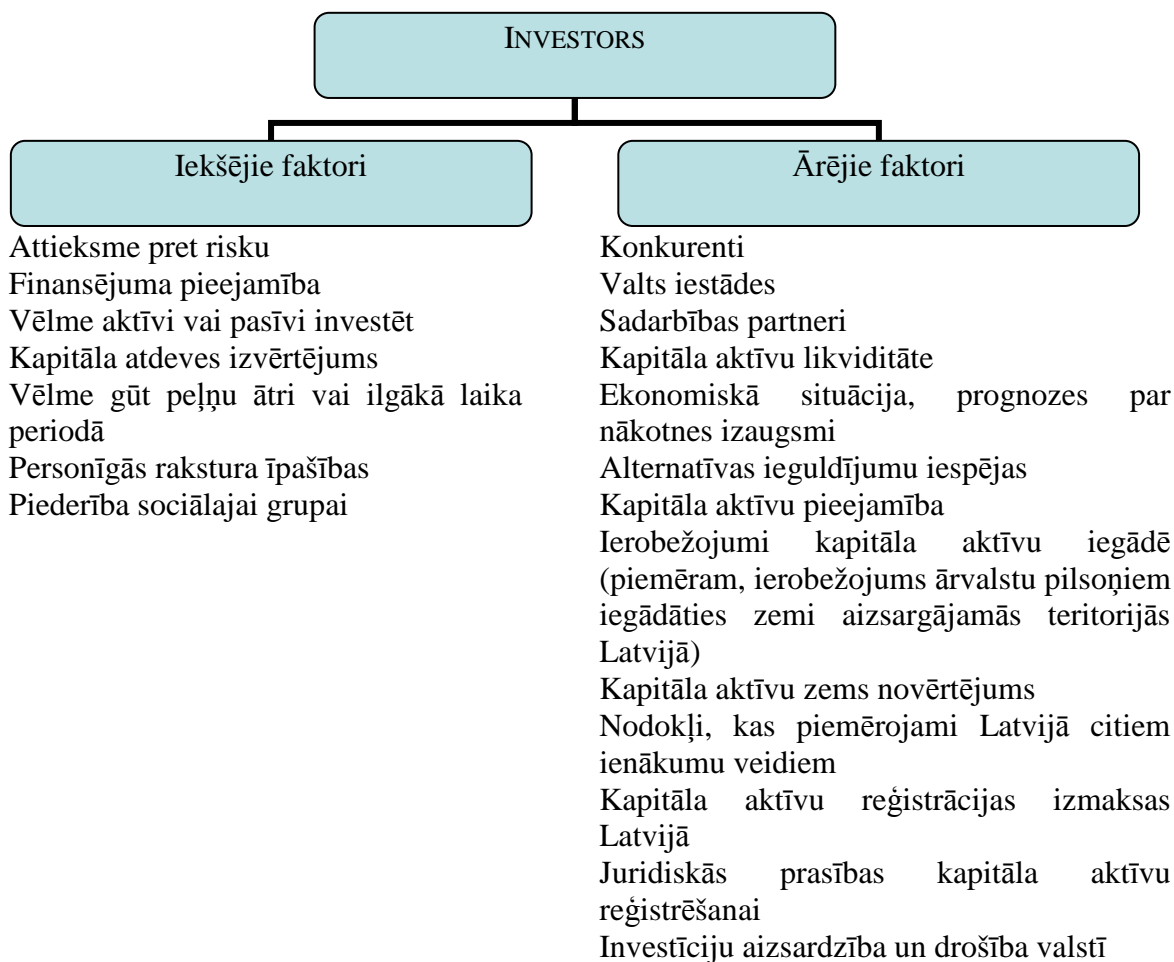
N_k - kapitāla ienākuma nodoklis.

3. att. Investora naudas līdzekļu ieguldīšanas lēmumu ietekmējošās mikro un makro vides

Faktoru kopums raksturo investora lēmumu pieņemšanas procesa iekšējo un ārējo vidi (skat.3.att.), kas ievēro tādus faktorus kā kapitāla atdeve, finansējuma pieejamība, nodokļu sistēma un citus.

Pētījuma rezultātā autore ir apkopojusi faktorus, kas ietekmē investora lēmumu ieguldīt līdzekļus kapitāla aktīvos. Visus investora lēmumu ietekmējošos faktorus var attēlot shēmas veidā (skat 4. att.).

4. att. Investora lēmumu ieguldīt līdzekļus kapitāla aktīvos ietekmējošo faktoru klasifikācija

Investora lēmumu ietekmējošie faktori var gan katrs atsevišķi, gan arī kopā ietekmēt investora izvēli ieguldīt naudas līdzekļus kapitāla aktīvos.

Iekšējie faktori ir atkarīgi no paša investora personības un tos iespējams apvienot divās grupās:

- ekonomiskie;
- sociāli psiholoģiskie.

Ekonomiskie faktori. Tie būtiski ietekmē investora iespējas veikt ieguldījumus kapitāla aktīvos. Ar tiem saprot investoram pieejamos finanšu resursus, iespējas saņemt finansējumu no citām personām.

Sociāli psiholoģiskie faktori. Šie faktori saistīti ar investora personību, tā attieksmi pret risku un uzņēmību. Tie ietekmē izvēli gūt kapitāla ienākumus un ieguldīt līdzekļus kapitāla aktīvos, kas nākotnē varētu nest peļņu.

Ārējie faktori. Šie faktori nav atkarīgi no investora aktivitātēm, taču būtiski ietekmē investora iespējas ieguldīt naudu kapitāla aktīvos un investoru lēmumu šādu investīciju veikt.

Ar tiem saprotam tautsaimniecības attīstības stadiju, nodokļu sistēmu, investīciju aizsardzību un drošību valstī u.c.

Jāsecina, ka faktoru analīze dod iespēju novērtēt cik būtiska ir nodokļu politika un kā tā atbilst citiem investīciju lēmumu pieņemšanas gaitā vērā ņemtiem faktoriem. Tālāk sniegts autore izstrādātais investoru lēmumu ietekmējošo faktoru apkopojums.

Investora lēmumu ietekmējošo faktoru apkopojums

Iekšējie faktori

1. Investora attieksme pret risku, tātad vēlme uzņemties augstu, vidēju vai zemu riska līmeni veicot ieguldījumus.
2. Paša investora finansējuma pieejamība.
3. Investora spēja piesaistīt finanšu resursus no kredītiestādēm.
4. Finanšu resursu cena (procentu likmes).
5. Investora spēja piesaistīt sadarbības partnerus.
6. Investora vēlme un iespējas iesaistīties investīciju objekta attīstīšanā un pievienotās vērtības radīšanā, tātad vēlme aktīvi piedalīties uzņēmējdarbībā vai arī tieši otrādi – vēlme veikt pasīvu investīciju un gūt peļņu no kapitāla pieauguma.
7. Atdeves no kapitāla izvērtējums.
8. Investora vēlme gūt peļņu ātri vai ilgākā laika periodā.
9. Investora attieksme un vērtējums par kapitāla aktīvu vērtības pieauguma iespējamību nākotnē.
10. Investora piederība sociālajai grupai.
11. Investora personīgās rakstura īpašības.
12. Investora vecums.
13. Investora ģimenes stāvoklis.

Ārējie faktori

1. Nodokļi, kas piemērojami kapitāla ienākumiem Latvijā.
2. Nodokļi, kas piemērojami Latvijā citiem ienākumu veidiem.
3. Nodokļu atlaides un atbrīvojumi dažādiem kapitāla ienākumu veidiem.
4. Iespējas segt zaudējumus no kapitāla aktīviem ar peļņu no kapitāla aktīviem, tādējādi samazinot maksājamo nodokli.
5. Iespējas pārnest zaudējumus nodokļu vajadzībām uz nākamajiem periodiem.
6. Kapitāla aktīvu reģistrācijas izmaksas Latvijā (valsts nodevas, reģistrācijas nodevas).
7. Juridiskās prasības kapitāla aktīvu reģistrēšanai, laika periods, kādā šāda reģistrācija iespējama.
8. Ierobežojumi kapitāla aktīvu iegādē (piemēram, ierobežojums ārvalstu pilsoņiem iegādāties zemi aizsargājamās teritorijās Latvijā).
9. Ekonomiskā situācija valstī.
10. Prognozes par nākotnes ekonomisko izaugsmi, kapitāla aktīvu vērtības paaugstināšanos.
11. Alternatīvas ieguldījumu iespējas.
12. Kapitāla aktīvu pieejamība.
13. Kapitāla aktīvu likviditāte.
14. Iespējams kapitāla aktīvu zemais novērtējums, kas dod cerības uz peļņu nākotnē.
15. Investīciju aizsardzība un drošība valstī.
16. Nekustamā īpašuma tirgus sakārtotība.
17. Īpašuma tiesību aizsardzība valstī.
18. Sadarbības partneru attieksme.
19. Apdrošināšanas pakalpojumu tirgus valstī.
20. Birokrātijas līmenis valstī.
21. Konkurenti.

2.3.2 Kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošās vides ekonomiskie faktori

Iespējams izšķirt virkni faktoru, kas funkcionē gan makro vidē, gan arī mikro vidē un ietekmē kapitāla ienākuma nodokļa lielumu. Šos faktoros varētu fiksēt šādā veidā.

$$F_i = F_i(\text{Fiekš}; \text{Fār}), \quad (2.2)$$

kur Fiekš, Fār - attiecīgi kapitāla ienākuma nodokļa mikro un makro vidē darbojošies kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošie faktori,

$$\text{Fiekš} = \Psi(F_1(\text{iekš}); \dots; F_n(\text{iekš})), \text{ Fār} = \varphi(F_1(\text{ār}); \dots; F_m(\text{ār})); \quad (2.3)$$

kur n,m – attiecīgi kapitāla ienākuma nodokļa iekšējo un ārējo faktoru skaits.

2. tabula

Investoru ietekmējošās vidēs sastopamie būtiskākie kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošie faktori - makro vide

Apzīmējums	Faktora nosaukums	Faktora iespējamie izpausmes veidi
At	Nodokļu atvieglojumi	<ul style="list-style-type: none"> • ievērojami • vidēji • nebūtiski • neeksistē
G	Grāmatvedības uzskaitē	Kurš veic uzskaiti izmaksātajiem kapitāla ienākumiem <ul style="list-style-type: none"> • Ir vai nav avanss • Ir vai nav pēcapmaksa Kapitāla ienākumu aprēķina veids <ul style="list-style-type: none"> • ņemot vērā inflācijas koeficientu • neņemot vērā inflācijas koeficientu
I	Kapitāla aktīvu cenas pieauguma prognoze	<ul style="list-style-type: none"> • optimistiskas • pesimistiskas
Tk	Normatīvie akti	
H	Inflācijas procents	<ul style="list-style-type: none"> • $h < RP$ • $h = RP$ • $h > RP$
C1	Finanšu resursu cena	<ul style="list-style-type: none"> • lēta • vidēja • vidēji dārga • dārga • ļoti dārga
R1	Ārējie riski	<ul style="list-style-type: none"> • Valsts • Valūtas • Dabas katastrofas

Izmantojot promocijas darba ietvaros veikto pētījumu rezultātā iegūto informāciju un tās padziļinātās analīzes vērtējumus, 2. un 3. tabulās promocijas darba autore ir izveidojusi būtiskāko kapitāla ienākuma nodokļa lielumu veidošanos ietekmējošo faktoru apkopojumu. Šie faktori sagrupēti tādu faktoru grupās, kas darbojas makro vidē un mikrovidē. Izmantojot šajās tabulās iekļautos kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošos faktoros iegūst, ka

$$F_i = \Psi(p, R_2, A_i, C_2, F, P) \wedge \varphi(A_t, G, T_k, i, h, R_1, C_1). \quad (2.4)$$

Investoru ietekmējošās vidēs sastopamie būtiskākie kapitāla ienākuma nodokļa lielumu ietekmējošie faktori - mikrovide

Apzīmējums	Faktora nosaukums	Faktora iespējamie izpausmes veidi
P	Kapitāla ienākumu izmaksāšanas periodiskums	<ul style="list-style-type: none"> • reizi gadā • darījuma beigās
R2	Iekšējie riski	Risku veidi, ar kuriem sastopas <ul style="list-style-type: none"> • kapitāla ienākumu izmaksātājs • kapitāla ienākumu saņēmējs
Ai	Alternatīvu ieguldījumu veidu pieejamība	
C2	Kapitāla sākotnējā cena	<ul style="list-style-type: none"> • lēta • vidēja • vidēji dārga • dārga • ļoti dārga
F	Finansējuma pieejamība	
P	Personīgie faktori	<ul style="list-style-type: none"> • ģimenes stāvoklis • attieksme pret risku • emocionālie faktori • personiskās rakstura īpašības • vecums • piederība sociālai grupai

Izteiksme 2.4. kapitāla ienākuma nodokļa lieluma noteikšanai, kā arī investora izvēli ieguldīt naudas līdzekļus kapitāla aktīvos ietekmējošo faktoru analīze ļauj izdarīt secinājumu par to, ka nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem ir tikai viens no faktoriem, kas varētu ietekmēt privātpersonas izvēli un vēlmi ieguldīt brīvos naudas līdzekļus kapitāla aktīvos. Promocijas darba autore uzskata, ka kapitāla ienākumiem piemērotā nodokļa lielums varētu ietekmēt investora rīcību tādā gadījumā, ja šis nodoklis ir vienāds vai lielāks nekā iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likme. Šādā situācijā šī privātpersona varētu vēlēties izvērtēt alternatīvas naudas ieguldīšanas iespējas un kapitāla aktīvu vietā izvēlēties šos līdzekļus ieguldīt aktīvā uzņēmējdarbībā vai arī patēriņam.

Savukārt, ja nodokļa likme, kas maksājama par kapitāla ienākumiem, ir zemāka par standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi valstī, kā arī, ja alternatīviem ieguldījumu veidiem netiek piemērotas kādas papildu atlaides no nodokļa nomaksas, tad šāda nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem nerada būtisku ietekmi uz šo privātpersonas lēmumu. Tādejādi varētu izdarīt secinājumu, ka ieviešot nodokli ienākumiem no kapitāla un pieņemot, ka piemērojamā nodokļa likme ir zemāka par nodokļa likmi, kas tiek piemērota citiem ienākumiem, tas neradīs negatīvu ietekmi uz Latvijas ekonomiku, kā arī nenovedīs pie kapitāla aizplūšanas no valsts, jo visi citi augstāk minētie faktori arī atstāj būtisku ietekmi uz privātpersonas lēmumu veikt naudas ieguldījumu kapitāla aktīvos.

Izvērtējot promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātus un veicot šo rezultātu padziļināto analīzi, promocijas darba autore secina, ka nodokļu piemērošana ienākumiem no kapitāla var daļēji ietekmēt investora lēmumu ieguldīt naudas līdzekļus kapitāla aktīvos, taču šī nodokļu piemērošana ir tikai viens no virknes faktoru, kas darbojas attiecīgi ārējās darbības vidēs un iekšējās darbības vidēs un katram atsevišķam faktoram nav noteicošā nozīme investora lēmuma pieņemšanas procesā.

3. NODOKĻU PIEMĒROŠANA DAŽĀDIEM IENĀKUMU NO KAPITĀLA VEIDIEM

Šajā nodaļā promocijas darba autore ir aplūkojusi nodokļu piemērošanas principus atsevišķiem kapitāla ienākumiem Eiropas Savienībā, izvērtējusi Latvijas Republikas nodokļu normatīvo bāzi katram no šiem kapitāla ienākumu veidiem, kā arī izdarījusi secinājumus par to, kādas izmaiņas par nodokļu piemērošanu šiem kapitāla ienākumiem būtu nepieciešamas Latvijas Republikā.

Atsevišķi tiek nodalīti kapitāla ienākumi, kas gūti no nekustamā īpašuma pārdošanas darījumiem, uzņēmumu kapitāla daļu un akciju pārdošanas, antikvāro priekšmetu, mākslas darbu, juvelierizstrādājumu un citu senlietu pārdošanas, procentu ienākumi un dividendes. Katrs no minētajiem kapitāla ienākumu veidiem ir skatīts atsevišķi tādēļ, ka nodokļu piemērošana šiem kapitāla ienākumiem Eiropas Savienības dalībvalstīs būtiski atšķiras atkarībā no kapitāla ienākumu veida.

3.1 Nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas

Šajā sadaļā promocijas darba autore ir apkopojusi datus par kapitāla ienākuma nodokļa vai attiecīgi iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu Eiropas Savienības dalībvalstīs, atbrīvojumiem no nodokļa, kas paredzēti šajās valstīs kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas, Latvijas Republikas likumdošanas bāzi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu darījumiem ar nekustamo īpašumu, šobrīd pastāvošos atvieglojumus un izņēmumus no iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas, kā arī ieteikumus potenciālajām izmaiņām nodokļu piemērošanā Latvijas Republikā nekustamā īpašuma darījumiem.

3.1.1 Nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas Eiropas Savienības valstīs

Kapitāla ienākuma, kas rodas no nekustamā īpašuma pārdošanas, praktiskā aplikšana ar nodokļiem Eiropas Savienībā variē no valsts uz valsti. Lielākajā daļā dalībvalstu peļņa no nekustamā īpašuma pārdošanas tiek aplikta ar iedzīvotāju ienākumu nodokli pēc likmes, kas vairumā gadījumu ir progresīva. 4. tabulā atspoguļotas šo valstu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, kas tiek piemērotas kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas.

Lielākā daļa Eiropas Savienības dalībvalstu papildus nodokļa piemērošanas nosacījumiem ir ieviesušas virkni atvieglojumu.

4. tabula

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes Eiropas Savienības valstīs, kas aplikiek nekustamā īpašuma pārdošanas darījumos radušos peļņu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli 2008.gadā

Valsts	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, %		
	Ienākumu intervāli	Minimālā likme	Maksimālā likme
Vācija	8	15	42
Itālija	4	23	43
Bulgārija	1	10	10
Beļģija	5	25	50
Rumānija	1	16	16
Austrija	3	(Ienākums - €10,000x5,750)/15 000	Ienākums - €51,000x0,5 + €17,085
Dānija	4	38	59
Čehija	1	15	15
Slovākija	1	19	19
Lietuva	1	15	24
Igaunija	1	21	21
Slovēnija	5	0	20
Malta	6	0	35

Daļā Eiropas Savienības dalībvalstu, kuras vienā vai otrā veidā piemēro nodokļus ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas, nodokļa likme ir atšķirīga no šajās valstīs piemērotās iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes. Eiropas Savienības dalībvalstis, kurās kapitāla ienākumus no nekustamo īpašumu pārdošanas apliek ar nodokļa likmi, kas ir atšķirīga no iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, ir apkopotas 5. tabulā.

5. tabula

Kapitāla ienākumus no nekustamā īpašuma pārdošanas aplikšanas likmes Eiropas Savienības dalībvalstīs 2008.gadā

Valsts	Likme, ar kādu apliek nekustamā īpašuma ienākumu	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis		
		Ienākumu intervāli	Minimālā likme	Maksimālā likme
Francija	29	7	0	40
Lielbritānija	18		20	40
Spānija	18	5	0	43
Portugāle	50% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes	6	10,5	42
Zviedrija	22	Ir atsevišķi valsts nodokļi 20–25% un pašvaldību nodokļi 29–37%		
Somija	28	6	0	31,5
Īrija	20	2	20	41
Polija	10/19	4	19	40
Luksemburga	50% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes	7	0	38.95
Ungārija	25	2	18	36
Kipra	20	4	0	30

Valstis, kurās kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas nodoklis vispār netiek piemērots ir Grieķija un Nīderlande.

3.1.2 Kapitāla ienākums no nekustamā īpašuma pārdošanas un nodokļu konvencijas

Par kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma nepieciešams piebilst, ka jāņem vērā arī Latvijas Republikas un citu valstu noslēgtās konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem. Šo konvenciju nosacījumi varētu paredzēt to, ka nodoklis darījumiem ar nekustamo īpašumu varētu tikt piemērots tikai valstī, kurā nekustamais īpašums atrodas. Lielākā daļa konvenciju, kuras Latvijas Republika ir noslēgusi ar citām valstīm, ir balstītas uz Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības Organizācijas nodokļu parauga konvencijas modeli.

3.1.3 Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas Latvijas Republikā

Latvijā kapitāla ienākuma nodoklis kā atsevišķs nodoklis nepastāv. Daļēji tā funkcijas attiecībā uz juridisko personu kapitāla ienākumiem pilda uzņēmumu ienākuma nodoklis, bet attiecībā uz privātpersonu kapitāla ienākumiem šo funkciju vajadzētu pildīt iedzīvotāju ienākuma nodoklim. Kā jau minēts darba uzstādījumā, lielākā daļa juridisko personu kapitāla ienākumu Latvijā tiek aplikti ar uzņēmumu ienākuma nodokli, un sīkāk šajā darbā šo kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem problēmas netiek aplūkotas. Savukārt situācija ar privātpersonu kapitāla ienākumiem ir būtiski atšķirīga, lielākā daļa šādu ienākumu ar nodokļiem netiek aplikti, veicinot vēlmi izmantot nepilnības likumdošanā un saņemt ienākumus, nemaksājot nodokļus. Tas daļēji attiecas arī uz kapitāla ienākumiem no

nekustamā īpašuma pārdošanas, jo šie ienākumi iepriekš netika aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, ja tika izpildīti daži nosacījumi. Tādējādi tika stimulētas spekulācijas nekustamo īpašumu tirgū un veicināta brīvo naudas līdzekļu ieguldīšana nekustamajos īpašumos, cerot uz neapliekamiem kapitāla ienākumiem nākotnē.

3.1.4 Nepieciešamās izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu darījumiem ar nekustamo īpašumu

Promocijas darba autore uzskata, ka, lai gan pēdējos gados ir veikta virkne izmaiņu likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” attiecībā uz nodokļa piemērošanu nekustamajam īpašumam un šobrīd daļa darījumos ar nekustamo īpašumu gūtā peļņa tiek aplikta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, minētajā likumā iespējami papildu uzlabojumi. Nepieciešams novērst situācijas, ka darījumi ar nekustamo īpašumu, kas tiek veikti spekulatīvos nolūkos, vēl joprojām var izmantot likumā noteiktos atvieglojumus un iedzīvotāju ienākuma nodoklis par šajos darījumos gūto peļņu tā arī netiek samaksāts.

Promocijas darba autore iesaka pilnveidot likumu „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, paredzot atvieglojumu no nodokļa maksāšanas tikai gadījumā, ja tiek pārdota personas pastāvīgā dzīvesvieta, kas tāda bijusi vismaz 5 gadus, tādējādi reģistrētās dzīvesvietas kritēriju arī attiecinot uz 5 gadu periodu. Lai neradītu situāciju, ka privātpersonas būtu mākslīgi ierobežotas brīvi mainīt dzīvesvietu biežāk nekā reizi 5 gadus, būtu ieteicams piedāvāt alternatīvu risinājumu, nosakot, ka gadījumā, ja nepiepildās 5 gadu reģistrētās dzīvesvietas kritērijs, privātpersonai būtu iespēja vēl joprojām nepiemērot nodokli tādā gadījumā, ja tiek pārdota tās pastāvīgā dzīvesvieta, bet iegūtie ienākumi tiek ieguldīti jauna nekustamā īpašuma iegādei.

Promocijas darba autore piedāvā iestrādāt likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nosacījumus, kas ļautu piemērot atvieglojumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas arī gadījumos, kad tiek pārdota personas šībrīža pastāvīgā dzīvesvieta un 12 mēnešus pirms šī darījuma līdz pat 12 mēnešus pēc šī nekustamā īpašuma pārdošanas darījuma, privātpersona iegādājas jaunu pastāvīgo dzīvesvietu, t.i., šie ienākumi no nekustamā īpašuma pārdošanas tiek ieguldīti jaunā nekustamā īpašumā, kas turpmāk tiks izmantots kā privātpersonas pastāvīgā dzīvesvieta.

Reālās peļņas no nekustamā īpašuma pārdošanas aplikšanas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, pirms nodokļa piemērošanas nepieciešams veikt aprēķinu, kurā iestrādātas zināmas korekcijas, lai ņemtu vērā inflācijas ietekmi. Lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu tiek piemērota prakse koriģēt gūto peļņu no nekustamo īpašumu pārdošanas darījumiem ar inflācijas koeficientu. Arī Latvijas Republikas normatīvajos aktos nepieciešams paredzēt skaidru aprēķina formulu, kas ļautu koriģēt gūto peļņu ar inflācijas apjomu tajā periodā, kad nekustamais īpašums bija pārdevēja īpašumā.

3.2 Nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no aizdevumiem, noguldījumiem un depozītiem procentu ienākumu veidā

Procentu ienākumi no aizdevumiem un depozītiem ir uzskatāmi par kapitāla ienākumiem un tādējādi aktuāls kļūst jautājums par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu šim kapitāla ienākuma veidam. Šajā sadaļā promocijas darba autore aplūko Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi procentu ienākumu aplikšanā ar kapitāla ienākuma nodokli vai attiecīgi ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, Latvijas Republikas normatīvajos aktos paredzētos nosacījumus par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu procentu ienākumiem, kā arī piedāvā savus ieteikumus par iespējamām izmaiņām iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanā procentu ienākumiem.

3.2.1 Nodokļa piemērošana procentu ienākumiem Eiropas Savienībā

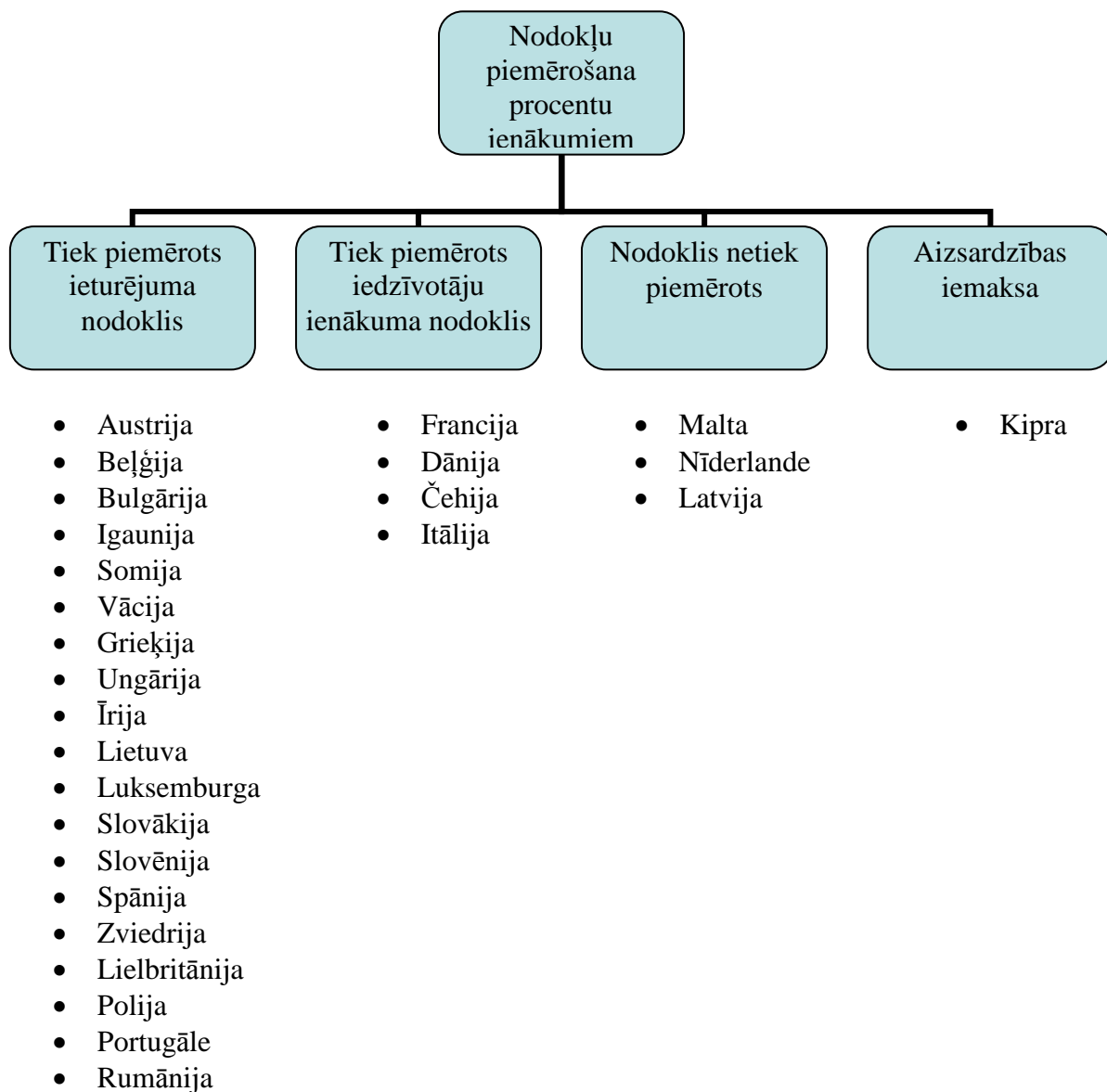
Salīdzinot Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi par nodokļu piemērošanu procentu ienākumiem, jāatzīst, ka arī šajā jautājumā Eiropas Savienībā nav vienotības, dažādas dalībvalstis piemēro nodokļus šiem ienākumiem atšķirīgā veidā. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes, kas tiek piemērotas procentu maksājumiem privātpersonām dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs, apkopotas 6.tabulā.

6.tabula

Nodokļa likmes, kas tiek piemērotas procentu ienākumiem Eiropas Savienībā

Eiropas Savienības dalībvalsts	Nodokļa likme
Austrija	25%
Beļģija	15%
Bulgārija	10%
Kipra	10% (īpaša aizsardzības iemaksa)
Čehija	15% (ja saimnieciskās darbības ietvaros, tad iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likme)
Dānija	Standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes 0-59%
Igaunija	21%
Somija	28%
Francija	Standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes
Vācija	30%
Grieķija	10%
Ungārija	20%
Īrija	20%
Itālija	12,5%/27%
Lietuva	15%
Luksemburga	10%
Malta	-
Nīderlande	-
Polija	19%
Portugāle	20%
Rumānija	16%
Slovākija	19%
Slovēnija	20%
Spānija	18%
Zviedrija	30%
Lielbritānija	20%

5. attēlā promocijas darba autore, izmantojot pētījuma gaitā iegūtās informācijas padziļinātu izpēti, ir izveidojusi pārskatāmu Eiropas Savienības dalībvalstu grupējumu un attiecīgi konkrētajā dalībvalstī piemērojamā nodokļa veidu procentu ienākumiem.

5.att. Nodokļu piemērošana procentu ienākumiem dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs

Kā tas uzskatāmi parādīts 5. attēlā lielākā daļa Eiropas Savienības valstis ir izvēlējušās piemērot nodokļus procentu ienākumiem ieturējuma nodokļa veidā, tas skaidrojams ar salīdzinoši vienkāršo šī nodokļa administrēšanu un salīdzinoši augsto ieturējuma nodokļa iekasējamību.

3.2.2 Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana procentu ienākumiem Latvijas Republikā

Latvijā šobrīd procentu maksājumi ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek aplikti, ja ir izpildīti atsevišķi nosacījumi, kas paredzēti likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. pantā. Šajā pantā noteikts, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverti un ar nodokli netiek aplikti fiziskas personas ienākumi no noguldījumiem un depozītiem Latvijas Republikā un citās Eiropas Savienības dalībvalstīs vai Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētās kredītiestādēs un krājaizdevu sabiedrībās, kā arī ienākumi no hipotekārajām ķīlu zīmēm un ienākumi no Latvijas vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts un pašvaldību parādzīmēm.

Savukārt iedzīvotāju ienākuma nodoklis 23% apmērā tiek piemērots procentu maksājumiem par aizdevumiem, ja šo procentu izmaksātājs ir fiziska vai juridiska persona,

kas nav Latvijas Republikā vai Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomiskās Zonas valstīs reģistrēta kredītiestāde vai krājaizdevu sabiedrība.

Tātad atkarībā no tā, kas ir procentu ienākuma izmaksātājs, nodoklis vai nu vispār netiek piemērots, vai arī tiek piemērots pēc iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmes. Tādējādi pastāv krasi atšķirīga iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana vienam kapitāla ienākuma veidam.

Ņemot vērā minēto, Latvijas nodokļu sistēma šobrīd paredz virkni atvieglojumu un atbrīvojumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas attiecība uz minētajiem kapitāla ienākumiem, un aktuāls ir jautājums par to, vai šībrīža ekonomiskās situācijas apstākļos ir pamatoti tik būtiski atvieglojumi un nodokļu nepiemērošana šāda veida kapitāla ienākumiem. Attiecībā par procentu maksājumiem, iemaksām pensiju fondos un apdrošināšanas maksājumiem būtu iespējams argumentēt, ka šādas likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normas veicina uzkrājumu veidošanos un tā kā šī nauda netiek novirzīta patēriņam, tad arī zināmā mērā tas varētu arī ietekmēt inflācijas rādītāju.

3.2.3 Nepieciešamās izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu procentu ienākumiem

Attiecībā uz procentu ienākumiem no kredītiestādēm promocijas darba autore uzskata, ka nodokļa piemērošana šobrīd būtu rūpīgi jāanalizē, jo procentu ienākuma aplikšana ar nodokli pašreizējā makroekonomiskajā situācijā nelabvēlīgi ietekmētu uzkrāšanas kultūras attīstību valstī. Tāpat nepieciešams ņemt vērā faktu, ka vēl neilgu laiku atpakaļ reālās procentu likmes bija negatīvas – patēriņa cenu inflācija pārsniedz vidējās procentu likmes privātpersonu termiņnoguldījumiem latos Latvijas komercbankās, tādējādi reālais ienākums bija negatīvs.

Līdz ar to būtu nepieciešams likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredzēt reālās peļņas aprēķina nosacījumus, kas ļautu veikt aprēķinu, ņemot vērā inflācijas rādītāju, un tādējādi ar nodokli aplikēt tikai to procentu ienākumu daļu, kas pārsniedz inflāciju. Nepieciešams likumā paredzēt vienādus nosacījumus nodokļu piemērošanā gan procentu ienākumiem, kas saņemti no kredītiestādēm, gan procentu ienākumiem no citām personām. Nodokļa iekasēšanas funkciju ieteicams deleģēt procentu ienākumu izmaksātājam, kā tas notiek arī lielākajā daļā citu Eiropas Savienības dalībvalstu. Kredītiestādes, izmaksājot procentu ienākumus privātpersonām būtu atbildīgas par nodokļa ieturēšanu un iemaksāšanu budžetā. Tas uzlabotu nodokļa iekasēšanas apjomus, kā arī samazinātu administratīvās izmaksas šo ienākumu apzināšanai un nodokļa iekasēšanai.

3.3 Nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas

Arī ienākumi no uzņēmumu kapitāla daļu, akciju un citu finanšu instrumentu pārdošanas uzskatāmi par ienākumiem no kapitāla, tāpēc aktuāls kļūst jautājums par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu šiem ienākumiem. Pēc nekustamā īpašuma šis ir otrs raksturīgākais kapitāla aktīvu veids, kam pasaulē tiek piemērots vai nu kapitāla ienākuma nodoklis, vai arī iedzīvotāju ienākumu nodoklis, tāpēc arī Latvijas Republikā perspektīvā nepieciešams izvērtēt iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas iespēju šiem kapitāla ienākumiem.

Šajā sadaļā promocijas darba autore aplūko citu Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi nodokļu piemērošanā uzņēmumu kapitāla daļām, akcijām un citiem finanšu instrumentiem, izvērtē pašreiz spēkā esošo nodokļu normatīvo aktu bāzi Latvijas Republikā un piedāvā potenciālos risinājumus par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu darījumiem ar uzņēmumu kapitāla daļām.

3.3.1 Nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas Eiropas Savienībā

Kapitāla ienākumu no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas aplikšana ar nodokļiem Eiropas Savienības dalībvalstīs ir atšķirīga. Daļā Eiropas Savienības dalībvalstu šos ienākumus aplik ar iedzīvotāju ienākuma nodokli un piemēro tādas pašas iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes kā citiem iedzīvotāju aplikamiem ienākumiem.

7.tabula

Nodokļa likmes, ar kādām aplik ienākumus no uzņēmuma kapitāla daļu pārdošanas Eiropas Savienības dalībvalstīs

Valsts	Nodokļa likme, %
Vācija	100% vai 50% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmes
Francija	29%
Nīderlande	25%
Grieķija	5%;20%
Portugāle	10%
Zviedrija	30%
Somija	28%
Īrija	20%
Polija	19%
Ungārija	20%;25%
Slovēnija	5%;10%;15%;20%
Kipra	20%
Austrija	100% vai 50% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmes
Beļģija	-
Bulgārija	10%
Čehija	-
Dānija	45%
Igaunija	21%
Itālija	49,72% no ienākuma aplik ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmi
Lietuva	-
Luksemburga	19,475%
Malta	Iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmes 0-35%
Rumānija	16%
Slovākija	19%
Spānija	18%
Lielbritānija	10%

Vairākās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir paredzētas noteiktas ienākumu summas, kurām iedzīvotāju ienākuma nodoklis vispār netiek piemērots. Daļā no augstāk minētajām Eiropas Savienības dalībvalstīm atsevišķos gadījumos ienākumu nodokli uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanai nepiemēro vai arī likumdošanā ir paredzēti zināmi atvieglojumu atkarībā no tā, cik ilgi šīs uzņēmumu kapitāla daļas ir turētas to īpašnieka īpašumā.

3.3.2 Kapitāla ienākums no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas un nodokļu konvencijas

Tāpat kā jautājumā par nekustamo īpašumu, arī jautājumā par uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanu nepieciešams izvērtēt nodokļu konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanas nosacījumiem attiecībā uz ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem. Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības Organizācijas Nodokļu parauga konvencijas 13. panta ceturtā daļa nosaka to, ka ienākums no kapitāla daļu atsavināšanas, ja vairāk nekā 50% no to vērtības tieši vai netieši veido nekustamais īpašums, var tikt aplikts ar nodokli valstī, kurā atrodas nekustamais īpašums.

3.3.3 Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana kapitāla ienākumiem no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas Latvijas Republikā

Likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” nav atsevišķi izcelti ienākumi no kapitāla daļu pārdošanas un nav noteikts nodokļa piemērošanas veids šiem ienākumiem. Vienīgais izņēmums ir tādu uzņēmumu kapitāla daļu pārdošana, kuru aktīvos vairāk nekā 50% sastāda Latvijas Republikā esošs nekustamais īpašums. Kapitāla ienākumi no šādu uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas tiek aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli 23% apmērā.

Pārējās uzņēmumu kapitāla daļas, akcijas un citi finanšu instrumenti tiek pielīdzināti personīgajam īpašumam, kuram pārdošanas gadījumā iedzīvotāju ienākuma nodoklis netiek piemērots. Tādejādi ienākumi no uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas vispārīgā gadījumā ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek aplikti. Kā jau minēts iepriekš, salīdzinoši nesen šai normai ir radies arī izņēmums.

3.3.4 Nepieciešamās izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu darījumiem ar uzņēmumu kapitāla daļām

Promocijas darba autore uzskata, ka uzņēmumu kapitāla daļas, akcijas un citi finanšu instrumenti ir uzskatāmi par kapitāla ienākumiem, kuriem būtu jāpiemēro ienākuma nodoklis pēc samazinātas likmes, piemēram, 10% apmērā. Šobrīd likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” paredz atšķirīgu nodokļa piemērošanu atkarībā no tā, vai tiek pārdotas tāda uzņēmuma kapitāla daļas, kurā vairāk kā 50% no bilances aktīvu vērtības sastāda nekustamais īpašums, vai arī tādu uzņēmumu kapitāla daļas, kuros nekustamais īpašums nesastāda būtisku bilances aktīvu daļu. Nodoklis 23% apmērā tiek piemērots tikai peļņai, kas gūta pārdodot uzņēmumu, kura bilancē būtisku daļu sastāda nekustamais īpašums. Savukārt visas citas uzņēmumu kapitāla daļas (tātad tādas, kuros nekustamais īpašums nesastāda tik būtisku aktīvu daļu) var tikt pārdotas, nemaksājot iedzīvotāju ienākuma nodokli par gūto peļņu.

Nepieciešams ieviest vienotu iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu visa veida uzņēmumu kapitāla daļām, neatkarīgi no to bilances sastāva vai jomas, kādā uzņēmums darbojas. Tāpat nepieciešams pārstrādāt arī aplikamā ienākuma aprēķinu uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas gadījumiem, jo šobrīd likumā noteiktais aprēķins neņem vērā ieguldījumus, kas veikti pēc uzņēmuma dibināšanas vai uzņēmuma kapitāla daļu iegādes, tādejādi radot situācijas, ka ar nodokli tiek aplikts arī īpašnieka ieguldījums uzņēmumā.

3.4 Nodokļa piemērošana dividendēm

Dividendes ir pieskaitāmas pie ienākumiem no kapitāla, tādēļ aktuāls kļūst jautājums par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu šim ienākumam no kapitāla. Šajā sadaļā promocijas darba autore aplūko Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi nodokļu piemērošanā dividendēm, Latvijas likumdošanas bāzi par šiem kapitāla ienākumiem, kā arī piedāvā risinājumus par nodokļa piemērošanu dividendēm Latvijas Republikā.

3.4.1 Nodokļa piemērošana dividendēm Eiropas Savienībā

Izpētot Eiropas Savienības dalībvalstu likumdošanas bāzi, iespējams secināt, ka dividendes pamatā ir ar nodokļiem aplikams ienākums. Galvenokārt šādi nosacījumi ieviesti, lai novērstu iespēju agresīvi plānot nodokļus. Lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu šī problēma tiek risināta, piemērojot noteiktu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi privātpersonām izmaksātajām dividendēm un tādejādi novēršot to, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi valstī samazinās agresīvas nodokļu plānošanas rezultātā.

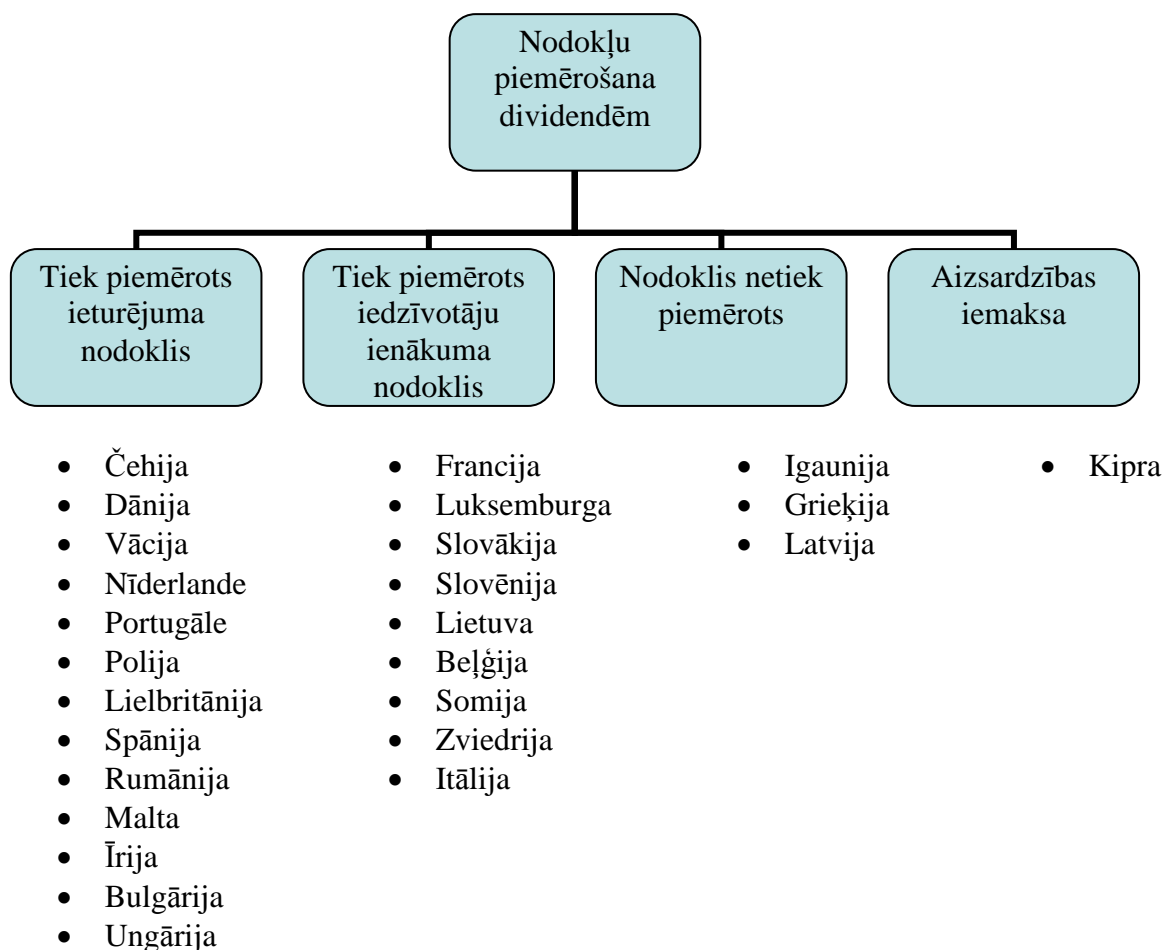
Promocijas darba autore, izmantojot pētījuma gaitā iegūtās informācijas padziļinātu izpēti, ir izveidojusi pārskatāmu Eiropas Savienības dalībvalstu grupējumu un attiecīgi konkrētajā dalībvalstī piemērojamā nodokļa veidu dividendēm.

Nodokļu piemērošana dividendēm Eiropas Savienībā

Eiropas Savienības dalībvalsts	Nodokļa likme
Austrija	25%
Beļģija	15%;25%
Bulgārija	5%
Kipra	15% (īpaša aizsardzības iemaksa)
Čehija	15%
Dānija	28%
Igaunija	-
Somija	70% no dividendēm piemēro standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes
Francija	standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes
Vācija	20%;25%
Grieķija	-
Ungārija	25-35%
Īrija	20%
Itālija	49,72% no standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes
Lietuva	15%
Luksemburga	100% vai 50% standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes
Malta	15%
Nīderlande	15%
Polija	19%
Portugāle	20%
Rumānija	16%
Slovākija	19%
Slovēnija	20%
Spānija	18%
Zviedrija	30%
Lielbritānija	10%

3.4.2 Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana dividendēm Latvijas Republikā

Latvijā privātpersonu saņemtie dividenžu ienākumi netiek aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, ja ir izpildīti atsevišķi nosacījumi, kas paredzēti likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. pantā. Šajā pantā noteikts, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverti un ar nodokli netiek aplikti fiziskas personas - individuālā uzņēmuma īpašnieka - ienākums no individuāla uzņēmuma, kurš ir uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātājs, un fiziskajām personām izmaksātās dividendes no Latvijas Republikas kapitālsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības peļņas, kā arī no citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts rezidenta - sabiedrības peļņas, izņemot dividendes no iekšzemes uzņēmuma, kuram nav jāmaksā uzņēmumu ienākuma nodoklis, vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomikas zonas valsts rezidenta - sabiedrības, kurai nav jāmaksā uzņēmumu ienākuma nodoklim pēc būtības līdzīgs ienākuma nodoklis savā rezidences valstī, kā arī no tām kapitālsabiedrībām, kuras izmanto citos Latvijas Republikas likumos (izņemot likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli") noteiktos uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumus vai atlaides, vai būtiski līdzīgus citā Eiropas Savienības dalībvalstī un Eiropas Ekonomikas zonas valstī noteiktus ienākuma nodokļa atvieglojumus vai atlaides dividenžu deklarēšanas gadā vai iepriekšējā gadā.

6.att. Nodokļu piemērošana dividendēm dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs

3.4.3 Nepieciešamās izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu dividendēm

Promocijas darba autore piedāvā piemērot iedzīvotāju ienākuma nodokli pēc samazinātas likmes privātpersonu saņemtajām dividendēm. Lai izlīdzinātu šobrīd pastāvošo atšķirību starp uzņēmumu ienākuma nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmēm piedāvātā likme dividenžu ienākumiem būtu 10%.

Samazinātā nodokļa likme 10% apmērā būtu visoptimālākais risinājums nodokļu piemērošanai privātpersonu saņemtajām dividendēm. Arī Eiropas Savienības dalībvalstu pieredze pamato šo risinājumu, jo vairumā gadījumu arī Eiropas Savienības dalībvalstīs dividendēm tiek piemērots nodoklis pēc samazinātās likmes, nevis pēc standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes.

3.5 Nodokļa piemērošana antikvāro priekšmetu, mākslas darbu un juvelierizstrādājumu pārdošanai

Promocijas darba autore ir izvēlējusies aplūkot iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanas problemātiku antikvāriem priekšmetiem, mākslas darbiem un juvelierizstrādājumiem kopā, jo lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu šie ienākumi netiek atsevišķi izdalīti un tiek pieskaitīti pie pārējiem ienākumiem no kapitāla. Šajā sadaļā autore aplūko Eiropas Savienības dalībvalstu pieredzi nodokļu piemērošanā cita veida kapitāla ienākumiem, Latvijas Republikas nodokļu normatīvo aktu bāzi un izdara secinājumus

par iespējamām izmaiņām nodokļu piemērošanā antikvāriem priekšmetiem, mākslas darbiem un citiem kapitāla ienākumiem.

3.5.1 Nodokļa piemērošana antikvāro priekšmetu, mākslas darbu un juvelierizstrādājumu pārdošanai Eiropas Savienībā

Eiropas Savienībā nav vienotības dalībvalstu starpā par nodokļu piemērošanu kapitāla ienākumiem no antikvāro priekšmetu, mākslas darbu un juvelierizstrādājumu pārdošanas. Virkne dalībvalstu ir izvēlējušās šos kapitāla ienākumus ar nodokli neaplikt, uzsvāru savā nodokļu sistēmā liekot uz kapitāla ienākumu no nekustamā īpašuma un/ vai uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas aplikšanu ar nodokli. Savukārt citas valstis izvēlās nešķirot dažādus kapitāla ienākumus un visiem piemērot vienādus nosacījumus. Atsevišķos gadījumos tiek piemērots nosacījums par ar nodokli neapliekamā minimuma kapitāla ienākumiem piemērošanu, kas paredz to, ka valstī tiek noteikta konkrēta ar nodokli neapliekama kapitāla ienākumu summa vienai personai viena taksācijas gada laikā. Lielākā daļā valstu, kas piemēro nodokli šādiem ienākumiem, ir izvēlējušās tiem piemērot samazinātu nodokļa likmi vai nodokļa likmi, kas ir zemāka nekā iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme valstī.

3.5.2 Iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošana antikvāro priekšmetu, mākslas darbu un juvelierizstrādājumu pārdošanai Latvijas Republikā

Likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” šobrīd neparedz specifiskus nosacījumus par ienākumu no antīko un mākslas priekšmetu pārdošanas aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Lielākā daļa šādu darījumu tiek interpretēti kā personīgā īpašuma pārdošana, kas vispār netiek aplikta ar iedzīvotāju ienākuma nodokli saskaņā ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta pirmās daļas 19. punktu, kas nosaka to, kas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek aplikti ienākumi no sava īpašuma atsavināšanas.

3.5.3 Nepieciešamās izmaiņas Latvijas Republikas normatīvajos aktos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu antikvāru priekšmetu, mākslas darbu un juvelierizstrādājumu pārdošanai

Tā kā antikvāri priekšmeti, mākslas darbi un juvelierizstrādājumi ir pieskaitāmi pie kapitāla aktīviem, nav pamatoti nepiemērot iedzīvotāju ienākuma nodokli kapitāla ienākumiem, kas rodas minētos priekšmetus pārdodot. Nepieciešams šādiem ienākumiem piemērot iedzīvotāju ienākuma nodokli pēc samazinātas likmes, līdzīgi kā tas ieteikts šī promocijas darba iepriekšējās sadaļās par citiem ienākumiem no kapitāla. Tātad arī antikvāriem priekšmetiem, mākslas darbiem un juvelierizstrādājumiem būtu jāpiemēro samazinātā iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme 10% apmērā.

Promocijas darba autore uzskata, ka līdz ar nodokļa piemērošanu visa veida ienākumiem no kapitāla, būtu nepieciešams likumā iestrādāt normas ar nodokli neapliekamo kapitāla ienākumu limitam, piemēram, 5000 latu apmērā. Tā kā nebūtu nepieciešams iekasēt nodokli un administrēt nelielus ienākumus no kapitāla, samazinātos Valsts ieņēmumu dienesta darba apjoms un tiktu ierobežota papildizdevumu rašanās budžetā.

3.6 Nodokļa likme ienākumiem no kapitāla

Izmantojot promocijas darba ietvaros veiktā pētījuma rezultātā iegūto informāciju un tās padziļinātās analīzes rezultātus, promocijas darba autore ir izstrādājusi pamatojumu iedzīvotāju ienākuma nodokļa samazinātās likmes pamatojumu. Iepriekšējās promocijas darba sadaļās analizētā Eiropas Savienības dalībvalstu pieredze rāda, ka kapitāla ienākumiem tiek piemērots nodoklis samazinātā apmērā nevis standarta iedzīvotāju ienākuma nodokļa formā.

Izmantojot virkni formulu, promocijas darba autore ir aprēķinājusi, ka optimālākā iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme dividendēm būtu 9.41%. Tā kā uzņēmumam ir iespējas atskaitīt arī dažādus saimnieciskās darbības izdevumus un tādejādi samazināt efektīvo nodokļa likmi, promocijas darba autore iesaka noapaļot šo likmi uz augšu un piemērot 10% samazināto iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi dividendēm. Promocijas darba autore secina,

ka šādā līmenī noteikta likme būs visoptimālākais risinājums un dos iespēju vienādot ienākuma nodokļa slogu algota darba ienākumiem un dividendēm. Arī cita veida ienākumiem no kapitāla būtu iespējams izmantot likmi 10% apmērā.

3.7 Izstrādātās izmaiņas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”

Izklāstītā pētījuma rezultātu ieviešanai praksē nepieciešamas izmaiņas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, kas neaprobežotos tikai ar jauna apliekamā ienākuma objekta definēšanu, bet ietvertu sevī arī jaunas samazinātās iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes noteikšanu, kā arī dažādu atvieglojumu un ar nodokli neapliekamu kapitāla ienākumu apjoma noteikšanu. Promocijas darba autore ir aprobežusi šī pētījuma rezultātus, piedaloties Finanšu ministrijas darba grupā, kas sagatavoja priekšlikumus izmaiņām likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”, Ekonomikas ministrijas darba grupā nodokļu politikas pārskatīšanai ekonomikas stimulēšanai, kā arī vadot Ārvalstu Investoru padomes darba grupu nodokļu jautājumos un saskaņojot šīs darba grupas priekšlikumus ar Saeimas Finanšu un budžeta komisiju.

Promocijas darba autores izstrādātie priekšlikumi par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” grozījumiem ir realizējami praksē, tie neradīs nepieciešamību veikt būtiskus grozījumus citos Latvijas Republikas likumos un to ieviešanai nav nepieciešams ilgstošs pārejas periods.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Promocijas darba izstrādes gaitā izpētīti kapitāla ienākuma aplikšanas ar nodokļiem teorētiskie un praktiskie aspekti. Veikto pētījumu rezultāti dod iespēju labāk izprast nepieciešamību piemērot iedzīvotāju ienākuma nodokli dažāda veida kapitāla ienākumiem Latvijā un veicināt nepieciešamās normatīvās bāzes sagatavošanu šim mērķim.

Darba izstrādāšanas gaitā veikto pētījumu rezultāti dod iespēju veicināt atsevišķu kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem, kā arī labāk izprast tā nepieciešamību pašreizējos Latvijas ekonomiskajos apstākļos, kad tik ļoti aktuāla problēma ir augstā inflācija, nepieciešamība ierobežot patēriņu, palielināt nodokļu ieņēmumus un veicināt ekonomikas attīstību. Darbā sniegto praktisko ieteikumu īstenošana ļauj izvēlēties labāko metodiku nodokļu piemērošanai, kā arī atbilstošu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi atsevišķiem kapitāla ienākumu veidiem.

Promocijas darba autores veiktie pētījumi par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem pasaulē un Latvijā apstiprina pieņemumu, ka nodokļu piemērošanai ienākumiem no kapitāla nevajadzētu negatīvi iespaidot Latvijas Republikas tautsaimniecības attīstību, bet gan rast papildu stimulu ekonomikas atveseļošanai. Nepieciešams rūpīgi izvērtēt, kuriem ienākumiem no kapitāla nodoklis tiktu piemērots, kādā veidā un pēc kādas nodokļa likmes.

Galvenie pētījuma secinājumi un no tiem izrietošie priekšlikumi ir šādi:

1. Autores veiktie kapitāla ienākumu aplikšanas ar nodokļiem vēstures pētījumi pasaulē un tās salīdzinošā analīze dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs apstiprina kapitāla ienākuma nodokļa neapšaubāmo nozīmi valstu ekonomikas attīstības veicināšanā, kapitāla piesaistē un noturēšanā. Ja kapitāla ienākumi tiks aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokli Latvijā, būs iespējams dot ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā, patēriņa mazināšanā un ekonomikas atveseļošanā. Kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokli atšķiras dažādās Eiropas Savienības dalībvalstīs, taču šie ienākumi galvenokārt tiek aplikti ar iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi vai ar zemāku nodokļa likmi, nosakot arī termiņu, pēc kura kapitāla ienākumus neapliek ar nodokli, vai kapitāla ienākumu summu, kuru ar nodokli neapliek.
2. Tā kā kapitāla ienākumus Latvijā saņem plašs uzņēmēju klāsts, tad īpaša uzmanība veltāma kapitāla ienākumu nodokļa lielumu ietekmējošās ārējās un iekšējās vides kopumam. Autore kapitāla ienākumu nodokļa pētījumu rezultātā ir izstrādājusi kapitāla

ienākumu nodokļa likmi iespaidojošo ārējo un iekšējo ekonomisko faktoru sistēmas matemātiski loģisko modeli. Matemātiski loģiskajā modelī apkopoti kapitāla ienākumu nodokļa likmes veidošanas ekonomiskie aspekti, kas dod iespēju nonākt pie optimālā nodokļu apjoma, lai investoriem saglabātos vēlme veikt uzņēmējdarbību un gūt kapitāla ienākumus.

3. Kapitāla ienākumu nodokļa tiesiski normatīvās likumdošanas analīze pasaules praksē un Latvijas Republikā apstiprina, ka mūsu valstī nepieciešamas izmaiņas normatīvajos aktos par kapitāla ienākumu aplikšanu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli. Nepieciešams precizēt likuma normas attiecībā uz nodokļa piemērošanu ienākumiem no kapitāla, paplašinot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamo objektu bāzi, definējot kapitāla ienākumus un kapitāla aktīvus, nosakot piemērojamās nodokļa likmes. Nepieciešams precizēt likuma normas attiecībā uz personīgā īpašuma definīciju un skaidri nošķirt ienākumus no kapitāla no ienākumiem no personīgā īpašuma pārdošanas. Jāprecizē likuma normas attiecībā uz saimnieciskās darbības definīciju un jānošķir ienākumus no kapitāla no ienākumiem no saimnieciskās darbības.
4. Jautājumam par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokļiem Latvijā nepieciešams pievērsties kompleksi un reizē ar jautājumu par šāda pēc būtības jauna, nodokļa ieviešanu, vai ar iedzīvotāju ienākuma nodokli aplikamās bāzes paplašināšanu, skatīt arī jautājumu par iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes samazināšanu un papildu nodokļu stimula rašanu jaundibinātiem uzņēmumiem.
5. Kapitāla ienākumu aplikšana ar nodokli ir tikai viens no faktoriem, kas varētu ietekmēt investora lēmumu veikt naudas ieguldījumu kapitāla aktīvos. Pieņemot, ka kapitāla ienākumi tiek aplikti ar nodokļa likmi, kas ir vienāda vai mazāka par iedzīvotāju ienākuma nodokļa standarta likmi, investoriem naudas ieguldīšana kapitāla aktīvos būs izdevīga un nodoklis nekalpos par iemeslu, lai šāds ieguldījums netiktu veikts.
6. Spēcīgākais arguments par kapitāla ienākumu aplikšanu ar nodokli ir tas, ka kapitāla ienākumi ir pieejami tikai turīgākajai sabiedrības daļai un ir sociāli netaisnīgi tos neaplikt ar nodokli. Savukārt spēcīgākais arguments par kapitāla ienākumu neaplikšanu ar nodokli ir tas, ka tādā veidā tiek veicināta kapitāla formēšanās, investīcijas un uzņēmumu attīstība. Kapitāla daļu pārdošanas ienākumu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli varētu samazināt investīciju un kapitāla pieejamību uzņēmumiem to tālākai attīstībai, kas Latvijā ir svarīga, ņemot vērā nelielo uzņēmumu skaitu salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm.
7. Kapitāla ienākumu nodokļa piemērošanas galvenās problēmas ir aktīva vērtības komplicētā noteikšana un inflācijas ietekme uz kapitāla ienākumiem. Praksē kapitāla ienākumus parasti aplik ar zemāku iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi nekā parastos ienākumus un nosakot termiņu, pēc kura nodoklis netiek piemērots, tādējādi daļēji izvairoties no aktīva novērtēšanas iespējamām kļūdām un inflācijas ietekmes.
8. Kapitāla ienākumu no nekustamā īpašuma pārdošanas aplikšana ar nodokli varētu samazināt spekulācijas nekustamā īpašuma tirgū, kas uzlabotu iedzīvotāju labklājību, jo tie varētu plānot savu nekustamā īpašuma iegādi. Aplikot uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas ienākumus ar nodokli, palielinātos valsts nodevu īpašumtiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā ienākumi un samazinātos tādu uzņēmumu dibināšanas gadījumi, kas reālu saimniecisko darbību neveic, bet tiek dibināti tikai un vienīgi ar mērķi tajos ieguldīt nekustamo īpašumu.
9. Kapitāla ienākumiem, kas gūti no darījumiem ar uzņēmumu kapitāla daļām, akcijām un citiem finanšu instrumentiem, būtu jāpiemēro nodoklis neatkarīgi no uzņēmuma aktīvu sastāva un uzņēmumu darbības veida.
10. Nodokļa piemērošana dividendēm ir diskutabls jautājums, jo no šī ienākuma jau vienreiz ir nomaksāts uzņēmumu ienākuma nodoklis. Tāpēc ieteicams piemērot samazinātu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi privātpersonām izmaksātām dividendēm.

11. Antikvārie priekšmeti, mākslas darbi un juvelierizstrādājumi ir pieskaitāmi pie kapitāla aktīviem, un ienākums no šādu priekšmetu pārdošanas būtu jāpielīdzina citiem ienākumiem no kapitāla un jāapliek ar iedzīvotāju ienākuma nodokli.
12. Kapitāla ienākumiem nepieciešams piemērot iedzīvotāju ienākuma nodokli pēc samazinātas likmes. Autore iesaka šo likmi noteikt 10% apmērā, kas izlīdzinātu starpību starp ienākuma nodokļiem, kas tiek piemēroti algota darba ienākumiem un uzņēmējdarbības peļņai. Promocijas darba autore promocijas darba ietvaros ir izstrādājusi šīs likmes pamatojumu.
13. Lai novērstu liekus administrācijas izdevumus, nepieciešams ieviest ar nodokli neapliekamo kapitāla ienākumu minimumu, kam netiktu piemērots iedzīvotāju ienākuma nodoklis.
14. Nepieciešams rūpīgi izvērtēt pašreizējo ekonomisko situāciju valstī un pieņemt lēmumu par to, kad minētie grozījumi likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” varētu stāties spēkā, lai neradītu papildus negatīvu efektu. Autore iesaka kapitāla ienākumu aplikšanu ar iedzīvotāju ienākumu nodokli īstenot, sākot no 2010. gada, kad tiek prognozēta ekonomiskās situācijas stabilizēšanās pasaulē un Latvijas Republikā.
15. Promocijas darbam izvirzītie uzdevumi ir izpildīti un mērķis ir sasniegts. Autores izvirzītās tēzes par to, ka Latvijas sociāli ekonomiskā sistēma atbilst kapitāla ienākumu nodokļa ieviešanai, nodokļa piemērošana ienākumiem no kapitāla sekmēs vienmērīgu tautsaimniecības attīstību, tautsaimniecības subjektu sociālās vienlīdzības attīstību un mazinās sociālo spriedzi sabiedrībā, kapitāla ienākumu aplikšanai ar nodokļiem nepieciešama nodokļu normatīvo aktu pilnveidošana, ir apstiprinājušās.